

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

RESOCIALIZAČNÍ PROCES DOSPĚLÝCH ODSOUZENÝCH
MUŽŮ A JEJICH POSTUPNÉ ZAČLEŇOVÁNÍ DO
SPOLEČNOSTI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Andrea Gabauerová
Katedra: Katedra sociální pedagogiky
Vedoucí práce: Mgr. Martin Jelínek
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání: 2010

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Resocializační proces dospělých odsouzených mužů a jejich postupné začleňování do společnosti napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.
2. Souhlasím s tím, aby byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 5. června 2010

Gabauerová

The re-socialization process of adult convicted men and their progressive integration in the society

Anotace:

Předložená bakalářská práce je uvedením do problematiky resocializace odsouzených mužů. Zabývá se nově vzniklými tresty a sankcemi alternativních trestů, které nabyly účinnosti od 1. ledna roku 2010. Obsah práce je zaměřen na druhy alternativních trestů s porovnáním trestu odnětí svobody. Popisuje dopady spojené s uvězněním. Dále se zaměřuje na programy zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody. V závěru se zabývá začleňováním propuštěných osob do společnosti.

Klíčová slova:

Alternativní tresty, druhý život, nový trestní zákoník, odsouzený, prizonizace, program zacházení, resocializace, socializace, sociální deviace, sociální normy, trest, trest odnětí svobody.

Abstract:

The aim of this thesis is to introduce the problems of re-socialization of the convicted men. This thesis deals with the new incurred crime and the alternative sanctions which were introduced in January 2010. Content of my thesis is focused on explanation of different kinds of alternative sanctions comparing them with the sentence of imprisonment. My thesis describes impacts of imprisonment and also treatment programmes for the prisoners used during serving the sentence of imprisonment. In the finale this thesis deals with integration of released from prison to the society.

Keywords:

The alternative sanctions, the other life, new Criminal Code, convicted, prisonation, treatment programme, re-socialization, socialization, social deviation, socialization norms, crime, the sentence of imprisonment.

**„Říká se, že by se měl člověk stydět, když se mění.
To je nesmysl! Hanba je, když se nemění.“
(L.N.Tolstoj)**

Obsah

Úvod

1. Resocializace.....	3
1.1 Socializace.....	3
1.2 Sociální normy.....	5

1.3 Deviace sociální.....	7
1.4 Resocializační proces.....	8
2. Formy trestů.....	11
2.1 Účel a funkce trestu.....	11
2.2 Nový trestní zákoník.....	11
2.3 Alternativní tresty.....	12
2.3.1 Druhy alternativních trestů.....	13
2.4 Trest odnětí svobody.....	18
2.5 Porovnání alternativních trestů s trestem odnětí svobody.....	19
3. Dopady spojené s uvězněním.....	21
3.1 Psychosociální problémy spojené s uvězněním.....	21
3.2 Prizonizace.....	22
3.3 Druhý život odsouzených.....	23
4. Programy zacházení ve VTOS.....	26
4.1 Realizace a zaměření programů zacházení.....	27
4.2 Členění programu zacházení.....	27
4.3 Rozhovor se speciálním pedagogem.....	30
5. Rozhovory s odsouzenými.....	33
6. Začleňování do společnosti.....	47
6.1 Kontinuální péče.....	47
6.2 Posptenitenciární péče.....	48
6.3 Rozhovor se sociálním kurátorem.....	49
7. Kazuistiky.....	52
8. Shrnutí poznatků z praxe.....	60

Závěr

Seznam použité literatury

Seznam příloh

Přílohy

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je popsat resocializační proces od výkonu trestu po začlenění do společnosti.

V úvodu své práce se budu zabývat pojmem resocializace, vysvětlím proces socializace a resocializační proces.

Představím nový trestní zákoník, alternativní tresty a jejich nově upravené druhy podle již zmiňovaného nového trestního zákoníku. Dále popíši trest odnětí svobody a porovnáám jej s alternativními tresty.

Uvedu rozhovor s odborným pracovníkem Vazební věznice Ruzyně. Popíši dopady spojené s výkonem trestu odnětí svobody, kde stručně nastíním pojem prizonizace, druhý život odsouzených a psychosociální problémy spojené s uvězněním.

Ve své práci uveřejním rozhovory s odsouzenými. Dále popíši program zacházení a jeho členění. Pokusím se popsat, jak probíhá postpenitenciární péče a postupné začleňování do společnosti s podporou kurátorů. Použiji rozhovor se sociálním kurátorem. S klienty vypracuji kazuistiku.

V závěru práce bych ráda shrnula poznatky ze svých dvou praxí, které jsem vykonávala ve Vězeňské duchovenské péči (dále jen VDP) na Generálním ředitelství Vězeňské služby u předsedkyně VDP paní Renaty Balcarové (pod jejím vedením jsem také měla možnost vykonat část praxe ve Vazební věznici Ruzyně) a na Oddělení sociální prevence Úřadu městské části Prahy 1 u sociálního kurátora Pavla Pěnkavy.

1. Resocializace

Resocializaci můžeme chápat jako „návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchyli. Neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace. Efekt resocializačních programů je závislý na

jejich přiměřenosti a na tom, jak jsou klienty akceptovány. Jen výjimečně do nich klienti vstupují dobrovolně.“¹

Než se však začnu podrobněji zabývat pojmem resocializace, je potřeba vysvětlit pojem socializace.

1.1. Socializace

Vymezením pojmu socializace se zabývá celá řada autorů různých vědních disciplín, především sociologie dále pak psychologie, pedagogika i filosofie apod. Ve své práci se zabývám spíše socializací z pohledu sociologického a dále psychologického.

„Člověk se nerodí jako osobnost, osobností se stává.“²

Havlík R. (2002) uvádí, že každý z nás žije v prostředí, ve kterém si osvojujeme pravidla mezilidského styku v procesu socializace, v němž v permanentních interakcích (vzájemném působení) s druhými přijímáme, modifikujeme a měníme normy, hodnoty, cíle a kritéria.

V interakcích s druhými se člověk začleňuje do určité kultury a sociálních vztahů. Sleduje své potřeby a zájmy a na základě těchto potřeb získává zkušenosti, posuzuje druhé, interpretuje situace, do kterých se dostává a v souladu s nimi jedná. Větší část lidských činností vykazují pravidelnost v určitých situacích. Jde převážně o činnosti, které se člověk naučí očekávat od druhých a zároveň jsou očekávány i od něho. Proces „zespolečenštění“ je nazýván socializace. Dříve se jí rozumělo především učení v raném dětství, dnes je tento proces zahrnován do celého průběhu našeho života.

„Socializací prochází každý lidský tvor, má-li se stát sociální a kulturní bytostí. Cílem socializace je zformovat bytost, která se bude i o samotě chovat tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny. Toho lze dosáhnout v případě, přijme-li jedinec za své (internalizuje) nejen vědění, ale též hodnoty, normy a měřítko své kultury. Socializace utváří způsob jednání a

¹ MATOUŠEK O., Slovník sociální práce. Praha: Portál 2003, str. 183, ISBN 80-7178-549-0

² ŘEZÁČ J., Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998, str. 42, ISBN 80-85931-48-6

formuje tendence k reagování v různých situacích. Proto bývá nazývána „druhým sociokulturním narozením“, neboť teprve díky jí se biologický tvor stává bytostí schopnou chovat se jako člen společnosti.“³

Montoussé a Renouard (2005) uvádějí, že socializací se jedinec stává součástí společnosti. Podstatou socializace je zvnitřňování kulturních vzorců. Kulturní vzorce, které jsou charakteristické pro určitou skupinu (jazyk, hodnoty, normy a sociální role) nejsou vrozené. Skupina je jedinci předává po jeho narození a tento proces probíhá po celý jeho život. Rodina, škola, vrstevnické skupiny, ale i podniky a státní správa jsou hlavními socializačními činiteli. Během tohoto procesu jedinec znalosti nejen poznává, ale také je zvnitřňuje a integruje do své osobnosti.

Jandourek (2001) vnímá socializaci jako celoživotní proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, kdy si tento jedinec osvojuje zároveň normy a hodnoty platné v této skupině. Dále dle autora dochází k přijetí určitých pozic a rolí a s nimi spojených dovedností a schopností. Za socializaci považuje začleňování do každé nové skupiny.

Podle Hartla, Hartlové (2000) lze socializaci charakterizovat jako proces postupného začleňování jedince do společnosti, které probíhá nejprve v rodině, v malých sociálních skupinách jako je školní třída, zájmové kluby a ústí začleněním jedince do širších společenských vztahů a v neposlední řadě přijetím základních etických a právních norem dané společnosti.

Giddens (1999) socializaci označuje jako proces vývoje od novorozence až po osobu, která si je vědoma sama sebe a orientuje se ve vlastní kultuře.

Řezáč (1998) uvádí, že socializace je procesem objevování lidské společnosti jedincem a zaujetí adekvátní pozice ve společenské dělbě úloh a činností. Proces socializace označován nejčastěji jako „zařazování se“,

³ KELLER Jan, Úvod do sociologie. Sociologické nakladatelství, 2004, str. 32, ISBN 80-86429-39-3

„včleňování“ či „vrůstání“ do společnosti, vyžaduje neustálé navozování, prohlubování a rozšiřování sociálních kontaktů jedince v rámci sociokulturního systému. Smyslem socializace není pouhá adaptace, smyslem je humanizace jednotlivce – polidštění.

Shrnu-li tedy definice těchto autorů, socializace je tedy celoživotní proces, do kterého se jedinec začleňuje od narození a osvojuje si tak společenské normy a hodnoty. Pokud socializace proběhne úspěšně, člověk uspokojuje své potřeby, aniž by tu samou možnost upíral druhým osobám. Jestliže jedinec pocítuje osvojené způsoby chování, hodnoty a normy jako své vlastní a samozřejmé (přijímá je a akceptuje), jedná se o úspěšnou socializaci, která je považována za normální, běžnou.

Ve společnosti jsou však někteří jedinci, kteří se do procesu socializace nezapojili. Než se začnu zabývat odchýlným chováním, je nezbytné uvést, co je to sociální norma.

1.2. Sociální normy

„Soubor psaných a nepsaných předpisů ovlivňující chování lidí. Sociální normy mají mnoho úrovní. Patří mezi ně obyčeje a zvyklosti, které nemají formalizovanou podobu; kodexy a konvence; stanovy a řády; nařízení a instrukce; zákony i mezinárodní právní normy. Největší vliv na chování lidí mají zákony, neboť stát má vytvořeny instituce na jejich vynucování.“⁴

Giddens (1999) však uvádí, že společnost se nedá rozdělit na ty, kdo normy dodržují, a ty kdo normy porušují. Každý z nás se prohřešuje proti všeobecně přijímaným pravidlům chování. Například při drobných krádežích v obchodech – vezmeme si něco, za co nezaplatíme, nebo odneseme drobnost ze svého pracoviště, například kancelářský papír a použijeme ho pro vlastní potřebu.

Domnívám se, že autor má na mysli, že každá společnost má sice stanovené normy, ale tyto normy se liší významem, které jim společnost přikládá. K některým z daných norem přikládá větší důraz. K dodržování

⁴ MATOUŠEK Oldřich, Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003, str. 209, ISBN 80-7178-549-0

jiných je naopak shovívavější, mohou být porušovány, aniž by to vyvolala odezvu.

Sankce

Přes shovívavost k dodržování některých norem však každá společnost vyžaduje, aby normy byly dodržovány. Porušení norem je sankcionováno.

Giddens (1999) sankci popisuje jako jakoukoliv reakci ostatních na chování jednotlivce nebo skupiny, jejíž cílem je zajistit dodržování dané normy. Sankce mohou být pozitivní nebo negativní, dále se dělí na formální a neformální. Formální sankce představují zákony, které jsou definované vládami jako pravidla, která musí občané daného státu dodržovat. S pozitivní formální sankcí se setkáváme například při udělení vyznamenání za statečnost, medailí za sportovní výkony. Negativní formální sankcí může být například pokuta, odnětí svobody, které je v kompetenci soudů, policie a má za úkol předat provinilce k souzení a případnému potrestání. Za neformální sankci autor považuje méně organizovanou a spontánnější reakci na negativní jednání. K pozitivním neformálním sankcím autor uvádí například slovní ocenění „to se Vám povedlo“, k neformálním negativním sankcím například verbální narážku nebo kritiku.

Způsoby chování, které jsou v rozporu s uznávanými společenskými normami a hodnotami jsou často charakterizovány jako odchylné, deviantní chování.

1.3. Sociální deviace

Je složité definovat, co je normální a co je naopak charakterizováno jako odchylné, deviantní chování.

„Co jedna kultura pokládá za normální, v jiné může být hodnoceno a sankcionováno jako deviantní a patologické.“⁵

Havlík R. (2002) definuje deviace jako odchýlné chování od společensky přijatých norem. Může se týkat jak chování jedince, tak celých skupin a jejich subkultur.

„Deviaci můžeme definovat jako jednání, které není konformní vůči některé normě či soustavě norem, kterou velké množství osob v dané komunitě nebo společnosti akceptuje.“⁶

„Termínem sociální deviace označujeme porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy, případně od skupiny sociálních norem, porušení formálních očekávání případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti.“⁷

Pojem sociální deviace znamená „porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy chování nebo od skupiny norem; nerespektování požadavků, které na individuum nebo skupinu klade určitá norma nebo soubor norem; alternativní forma chování k předepsané, popř. všeobecně akceptované normě. Sociální deviace je totiž narušením kterékoliv sociální normy, nejen normy sankcionované právně, nábožensky nebo morálně“.⁸

Dále autor uvádí, že pojem je dosti široký, protože neuvádí konkrétní normu, od níž se chování odchyluje, a neutrální, protože nevypovídá o tom, zda je směr odchylky pozitivní nebo negativní, ale je i emocionálně indiferentní, protože neříká, zda je konkrétní deviantní chování „dobré“ nebo „špatné“.

Etiketizační teorie (teorie nálepkování, labelling theory)

⁵ HAVLÍK Radomír, Úvod do sociologie. Praha: Karolinum 2002. str. 103, ISBN 80-246-0381-0

⁶ GIDDENS Anthony, Sociologie. Praha: Argo, 1999. str. 185, ISBN 80-7203-124-4

⁷ MUNKOVÁ Gabriela, Sociální deviace. Praha: Karolinum, str. 7, 2004. ISBN 80-246-0279-2

⁸ KAPR Jaroslav a kol. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. str. 54, ISBN 80-85850-03-6

Podle Giddense (1999) jde o proces interakce mezi jedinci, kteří porušují zákon a mezi osobami, které hodnotí. Ti, kdo představují sílu zákona a pořádku, rozhodují o tom, kdo bude mít nálepku. Autor se zmiňuje o Edwinu Lennertovi, který vytvořil teorii primární a sekundární deviace. Primární deviace znamená, že jedinec je označen jako delikvent a společnost s ním jako s delikventem jedná. Následkem toho se jedinec uchýlí k dalšímu kriminálnímu jednání. Sekundární deviace nastane v případě, kdy jedinec přijme etiketu, kterou dostal, a začne sám sebe vnímat jako deviantního. Jedinec se tak pod tlakem okolí, které ho jako devianta vnímá, učí být deviantem. Etiketizační teorie vychází z předpokladu, že žádné jednání není kriminální samo o sobě. Co je kriminální, definují nositelé moci prostřednictvím zákonů, záleží na tom, jak toto jednání interpretuje policie, soudy, nápravná zařízení apod.

1.4. Resocializace

Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996) charakterizují resocializaci jako opětnou, další socializaci u jedince, který podobným procesem již jednou prošel. Může být záměrná, vyvolaná a podporovaná snahou sžít se s novým sociálním prostředím (ať už se do něj dostal náhodně nebo programově), nebo spontánní, neuvědomovaná, bez snahy o regulaci a urychlení celého procesu.

Resocializace závisí zejména na schopnosti adaptace dané osoby na sociální změnu, na podřizování se novým sociálním normám, na přijímání nových vzorů chování, na akceptování nové autority a ujímání se nových sociálních rolí. Resocializace také závisí na míře odlišnosti sociálního prostředí od prostředí původního (předchozího) a na šíři nabízených možností začlenění do nového prostředí. Dále závisí na otevřenosti nového sociálního systému vůči danému jedinci a na jeho ochotě pomoci mu při resocializaci, na míře tolerance.

Speciálním případem resocializace je reedukace (převýchova) osob s poruchami chování, resp. s patologickým chováním, což je výchovný proces, ve kterém se usiluje o změny chování jedince, které mu umožní návrat do normálního života. U delikventů zahrnuje resocializace převýchovu již ve výkonu trestu odnětí svobody (penitenciární resocializace) a postpenitenciární péči po propuštění z trestu.

Ve své práci se však nechci zabývat resocializací obecně, ale resocializací výkonu trestu.

Čepelák (in Černíková, Makariusová, 1997) vysvětluje resocializaci jako korektivní nebo druhotnou socializaci jedinců, u nichž proces socializace v dřívějších vývojových etapách neproběhl úspěšně z důvodu výskytu různých nedostatků a nepříznivých podmínek nebo proto, že byli „socializováni“ v antisociálním smyslu, tzn. že byli zapojeni do systému hodnot a norem v rozporu s morálními hodnotami a zákonnými normami (socializace deviantní).

Proces resocializace ve vězeňském prostředí je prováděn:

„a) obecnými metodami zacházení s vězni, tj. metodami stanovenými zákonem, předpisy, rozkazy a podobnými normami vztahující se na stejné zacházení se všemi odsouzenými a zajišťující pořádek a kázeň, hygienu, práva a povinnosti vězňů.

b) speciálními metodami zacházení s vězni, tj. metodami pedagogickými, sociálními, psychologickými a psychiatrickými, zaměřenými na individuální i skupinové formy práce s odsouzenými.“⁹

Podle Makariusové (in Černíková, Makariusová, 1997) při realizaci procesu resocializace je nutné používat při zacházení s odsouzenými takové obecné a speciální metody, které povedou k zvnitřňování sociálních norem a k naučení se společensky přijatelným formám chování a vyhnout se takovým způsobům zacházení s odsouzenými, které by mohly zpevňovat či dokonce zesilovat jejich kriminální sklony a prohlubovat propast mezi nimi a společností.

Proces resocializace by měl podle Hájka (in Černíková, Makariusová, 1997) směřovat ke třem cílům:

Za prvé by měl směřovat ke kultivaci návyků dalším vzděláním, která zahrnuje vlastní výcvik a zdokonalování v dovednostech uplatnitelných v běžných společenských podmínkách. Patří sem i rozvoj zájmů a zálib pro

⁹ ČERNÍKOVÁ Vratislava, MAKARIUSOVÁ Vlasta, Úvod do penologie. Sociálně-právní institut, spol. s.r.o. Most. Praha:1997. str. 62.

kvalitní využití volného času. Kultivace návyků by měla vést ke zlepšení či změně životního stylu.

Za druhé by proces resocializace měl směřovat k osvojování si vhodných sociálních dovedností pro readaptaci na život mimo vězení a na udržení sociálních vazeb.

Třetím cílem pro resocializaci by mělo být odborné poradenství zaměřené na řešení osobních problémů.

Resocializace ve vězení je uskutečňována prostřednictvím programů, které se nazývají programy zacházení. Mezi tyto programy můžeme zařadit pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity.

Podrobně se věnuji těmto formám programů v kapitole programy zacházení.

2. Formy trestů

V této kapitole stručně popíši účel a funkci trestu. Ráda bych zde uvedla změny nového trestního zákoníku. Chci zde zmínit alternativní tresty, trest odnětí svobody a tyto tresty porovnat.

2.1 Účel a funkce trestu

(Podle Hendrycha a kol. 2001)

Trest je v českém trestním právu chápán jako opatření vůči pachatelům trestných činů. Trestem se pachateli působí určitá újma a zároveň se vystavuje morální odsouzení činu. Hlavním cílem trestu je působit na pachatele i na ostatní spoluobčany.

Účelem trestu je chránit společnost před trestnou činností, prostředky zabraňujícími odsouzenému v páchání další trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život a působit tak i na ostatní členy společnosti.

Předpokladem pozitivního působení trestu na pachatele i společnost je spravedlivost, včasnost a propojení s mimotrestními sociálními a ekonomickými opatřeními.

Sochůrek J. (2007) popisuje funkci trestu informační, která konstatuje nesprávné chování, funkci motivační, jejíž účelem je zlepšit chování, prospěch, dále funkci vztahovou, což znamená vyjádření negativního vztahu a preventivní funkci, která vede k vyvarování se toho, co k trestu vedlo.

2.2 Nový trestní zákoník

Nový trestní zákoník nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010. Nahrazuje novelizovanou normu z roku 1961 a přinesl řadu změn. Zpřísnily se tresty a zavedly se nové, změnily se paragrafy, trestné činy se začaly dělit na přečiny a zločiny. Při čemž přečiny jsou dle Z.č. 40/2009 sb., trestního zákoníku charakterizovány jako všechny nedbalostní a úmyslné trestní činy, na než trestní zákon stanovil trest odnětí svobody s trestní sazbou do pěti let. U přečinů se využívá převážně alternativních řešení. Zločiny jsou charakterizovány již zmíněným trestním zákoníkem jako trestné činy, které nejsou přečiny. Zvláště závažnými zločiny jsou úmyslné trestné činy s horní

hranicí trestní sazby nejméně deset let. Novými tresty se rozumí domácí vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Nový trestní zákoník staví na první místo ochranu života a zdraví. Tresty jako vražda, zabití, ublížení na zdraví se zpřísnily. Výjimečný trest byl zvýšen na třicet let. Nově přibylo například nebezpečné pronásledování (stalking), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka. Zvýšila se trestnost za sexuální nátlak, neplacení výživného, týrání zvířat a další. Zákoník se také více zaměřil na problematiku drog.

Trestní zákoník na jedné straně zvyšuje trestní sazbu, ale na druhé straně dává soudům u méně závažných trestních činů možnost využít alternativních trestů.

2.3 Alternativní tresty

(Hendrych a kol. 2001)

V sedmdesátých letech se v Severní Americe a posléze v Evropě začalo šířit hnutí za omezení trestu spojeného s uvězněním pachatele a nahrazení trestu, který by byl pro společnost i pachatele méně nákladný, rizikový a humánnější.

Alternativní tresty se mohou rozlišovat na tresty, při nichž nedochází k bezprostřednímu ovlivnění života pachatele (upuštění od potrestání, různé formy podmíněného trestu odnětí svobody nespojené s žádnou formou dohledu) a na tresty, kdy je již život odsouzeného nějakou ujmou dotčen (různé formy finančních trestů, uložení zákazů, odejmutí některých oprávnění).

Další dělení vychází z rozlišení hmotněprávních (tresty nespojené s odnětím svobody) a procesněprávních (podmíněné zastavení trestního řízení, narovnání) způsobů reakce na spáchaný trestný čin.

V současné právní úpravě máme například tresty jako trest obecně prospěšných prací, domácí vězení, peněžité trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, propadnutí věci, upuštění od potrestání, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení trestu odnětí svobody s dohledem.

Podle internetových stránek www.spj.cz/opp/tresty/frm_tresty.html alternativní trest nabízí jinou možnost potrestání pachatele než uložení trestu odnětí svobody. Je alternativou věznice, ve které je odsouzený izolován od společnosti, což s sebou nese množství negativních důsledků. Odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody nemusí pracovat navíc má zajištěno ubytování, stravu, zdravotní a sociální péči. A to je jeden z důvodů, proč se někteří pachatelé vrací do vězení. U méně závažných trestných činů se krátkodobý trest odnětí svobody jeví jako zbytečně nákladný a z hlediska prevence dalšího páchaní trestné činnosti neúčinný.

Cílem alternativního trestu je ponechat odsouzeného na svobodě a uložit mu druh povinností nebo omezení, který bude působit preventivně proti dalšímu páchaní trestné činnosti. Dalším cílem tohoto trestu je ochránit společnost a především chránit zájmy oběti trestného činu, upevnit v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života.

Alternativní trest pachatele nezabavuje svobody, ale vyžaduje od něj dodržování určitých povinností. Odsouzení se například musí podrobit dohledu, nesmí se po určitou dobu zdržovat v konkrétním městě (trest zákazu pobytu), nesmí vykonávat určitou činnost po stanovenou dobu (trest zákazu činnosti) nebo musí odvést určitý počet hodin práce (trest obecně prospěšných prací).

V průběhu výkonu trestu se sleduje, zda odsouzený plní podmínky uloženého trestu. Pokud nejsou podmínky plněny soud může rozhodnout o náhradní sankci, kterou je většinou trest odnětí svobody.

2.3.1 Druhy alternativních trestů

Podle Z č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

Domácí vězení

Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, je-li pachatel odsouzen vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít za to, že postačí uložení tohoto trestu, popřípadě i vedle jiného trestu. Pachatel dá písemný slib, že se bude zdržovat v obydlí ve stanoveném čase a na určené adrese.

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, pokud mu v tom nebrání důležité důvody, především výkon zaměstnání nebo poskytnutí péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění.

Soud může uložit pachateli na dobu výkonu domácího vězení přiměřená omezení nebo povinnosti k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Jestliže soud uloží domácí vězení, stanoví náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok pro případ, že by výkon trestu domácího násilí byl zmařen.

Podle Z.č. 141/1961 Sb., trestního řádu jakmile se rozhodnutí stalo vykonatelným, předseda senátu zašle odsouzenému nařízení k výkonu trestu, ve kterém určí počátek a místo výkonu trestu. Místo výkonu trestu je stanoveno v místě trvalého nebo přechodného pobytu. Přihlíží se také k osobním, rodinným poměrům a k zaměstnání odsouzeného.

Kontrolu výkonu trestu zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Odsouzený je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu.

Nedodrží-li odsouzený stanovené podmínky domácího vězení, provozovatel elektronického kontrolního systému nebo probační úředník sdělí tuto skutečnost soudu, který výkon trestu nařídil.

Předseda senátu rozhodne o změně místa výkonu trestu domácího vězení na návrh odsouzeného, státního zástupce, probačního úředníka nebo i bez tohoto návrhu. Předseda senátu určí dobu, kdy se zde má odsouzený zdržovat, ale nesmí změnit počet hodin v neprospěch odsouzeného, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí, ani rozsah přiměřených omezení a povinností.

Ministr spravedlnosti může upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku, jestliže odsouzený má být vydán do ciziny nebo předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího

rozkazu. Soud může upustit od výkonu trestu nebo jeho zbytku, jestliže odsouzený má být vyhoštěn nebo pokud odsouzený onemocněl nevyléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevyléčitelnou duševní nemocí.

Obecně prospěšné práce

Nově trestní zákoník upravuje obecně prospěšné práce, kdy soud uloží trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin. Jestliže jde o pachatele, kterému byl trest obecně prospěšných prací v době tří let předcházejících uložení přeměněn na trest odnětí svobody, soud tento trest neuloží. Trest se ukládá ve výměře od 50 do 300 hodin.

Délka doby do které má pachatel vykonat trest zůstala nezměněna, stejně tak důvody, kdy pachatel nemohl trest vykonat pro zdravotní, zákonné překážky nebo byl-li ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody. Zrušil se pouze důvod v případě, že se pachatel zdržuje v cizině.

Pokud pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, poruší sjednané podmínky výkonu trestu bez závažného důvodu, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu. Každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

Výjimečně soud může vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu trestu až o šest měsíců, i když odsouzený zavedl příčinu k přeměně trestu a stanovit tak nad odsouzeným dohled nebo stanovit dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti.

Propadnutí majetku

Soud může vzhledem k okolnostem spáchaného trestného činu a poměrům pachatele uložit tento trest, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu nebo odsuzuje-li jej za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

Soud může uložit trest propadnutí majetku v případě, že trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje. Jako samostatný trest může být uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů.

Peněžitý trest

Peněžitý trest může soud uložit, pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

Soud může uložit peněžitý trest pouze v případě, že trestní zákon uložení trestu za spáchaný trestný čin dovoluje, nebo ho ukládá za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá.

Tento trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč.

Soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu určí počet denních sazeb. Výši jedné denní sazby stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele, přitom vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den.

Příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj nebo jiné podklady pro určení výše denní sazby mohou být stanoveny odhadem soudu.

Soud v rozhodnutí uvede výši a počet denních sazeb. Soud může stanovit, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách. Může však určit, že výhoda splátek peněžitého trestu odpadá, jestliže pachatel nezaplatí dílčí splátku včas.

Ukládá-li soud peněžitý trest, stanoví pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a zákaz činnosti

Tyto alternativní tresty zůstaly téměř nezměněny, v trestním zákoníku se zrušily jen některé odstavce.

Zákaz pobytu

Trest zákazu pobytu může být uložen jako samostatný trest za trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tři léta, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Soud zpravidla může kromě uložení přiměřených omezení a povinností uložit pachateli, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Soud může až na deset let uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou akce.

Odsouzený je povinen spolupracovat s probačním úředníkem, to znamená postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, a považuje-li to probační úředník za potřebné, dostavovat se k určenému útvaru Policie České republiky v době konání zakázané akce.

Jakmile rozhodnutí nabude právní moci podle Z.č. 141/1961 Sb., trestního řádu, předseda senátu zašle jeho opis středisku Probační a mediační služby v obvodu okresního soudu, ve kterém odsouzený bydlí nebo v jehož obvodu se zdržuje či pracuje a pověří opatřením probačního úředníka činného v obvodu tohoto soudu kontrolou nad výkonem.

Probační úředník vyzve odsouzeného, aby se dostavil na příslušné středisko Probační a mediační služby za účelem projednání podmínek výkonu tohoto trestu. Zároveň upozorní odsouzeného na následky neplnění povinností.

Vyhoštění

Pachateli, který není občanem České republiky může soud uložit trest

vyhoštění z území České republiky. Jako samostatný trest může být trest uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Soud může uložit tento trest s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou.

Nově v zákoníku také přibylo, že soud trest vyhoštění neuloží, jestliže pachateli byla udělena doplňková ochrana podle jiného právního předpisu, pachatel má na území České republiky povolen trvalý pobyt.

U výše uvedených alternativních trestů jsem popsala podle Z č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku pouze změny, které nabyly účinnosti ke dni 1. ledna 2010.

2.4 Trest odnětí svobody

Karabec a kol. (2002) označují trest odnětí svobody jako trest představující univerzální druh trestu, protože je možné uložit jej za každý trestný čin a kterémukoliv pachateli. Tento trest je buď jedinou nebo jednou z alternativně stanovených sankcí u všech trestných činů. Trest odnětí svobody je nejpřísnějším trestem, proto přichází v úvahu jen jestliže k dosažení účelu trestu nestačí některý z trestů, které se vykonávají na svobodě.

„Účelem výkonu trestu je také zacházení s odsouzeným, které směřuje k tomu, aby měl možnost pracovat, kulturně se rozvíjet a vzdělávat, aby našel uspokojení v práci, v prospěšném využívání volného času a ve slušném soužití s ostatními lidmi. Tyto vlastnosti a sebekázeň by měl rozvíjet i po propuštění a žít dále jako řádný občan, aniž by porušoval platné zákony.“¹⁰

Podle Z č. 169/1999., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, je hlavní zásadou trestu, vykonat jej

¹⁰ BAJCURA Lubomír, Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody. Grada Publishing 1999, str. 92, ISBN 80 7169-555-6.

způsobem, který respektuje důstojnost odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení odsouzeného, nesmí však ohrožovat potřeby ochrany společnosti. S odsouzeným se musí jednat tak, aby zdraví bylo zachováno a pokud je to možné podporovat postoje a dovednosti, které odsouzenému pomůžou k návratu do společnosti.

„VTOS není aktem pomsty. Jeho účelem není zastavit vývoj člověka, jeho osobnosti a jeho charakteru po dobu trestu odnětí svobody určené soudem. Zaměstnanci věznic, kteří se zabývají činnostmi odsouzených zařazených na jejich oddělení si plně tuto skutečnost uvědomují a snaží se jí naplňovat každodenní prací.“¹¹

„Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení.“¹²

2.5 Porovnání alternativních trestů s výkonem trestu odnětí svobody

V této kapitole nejprve popíši působení výkonu trestu odnětí svobody a poté výkonu alternativního trestu na odsouzeného z mého pohledu.

Domnívám se, že v posledních letech výkon trestu odnětí svobody selhává, neboť trest přestává být pro pachatele odstrašující. Další problém vidím v přeplněnosti věznic, kdy je pro tým zaměstnanců věznice (tak malého počtu pracovníků dané věznice na odsouzené) obtížné dostatečně se věnovat odsouzenému tak, aby došlo u odsouzeného k přijetí viny, nápravě a resocializaci.

Výkon trestu odnětí svobody také přináší řadu rizik pro odsouzeného jako například odloučení od rodiny, ztrátu zaměstnání, majetku a především ztrátu soukromí.

¹¹ Časopis České vězeňství č. 4/2008. Hykl Jaromír. Vězení není pomsta.

¹² Z č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, § 40, odst.

Vězeňské prostředí sice izoluje nebezpečného pachatele před společností, ale myslím si, že zároveň v mnohých případech brání převýchově (uvědomění si chyby a snahy napravit chybu), neboť čím delší výkon trestu odnětí svobody je pachateli udělen, tím vyšší je pravděpodobnost adaptace na vězeňskou subkulturu a tím se ztěžuje proces resocializace.

Naproti tomu výkon alternativního trestu umožňuje zachovat odsouzenému rodinné zázemí, umožňuje docházet nadále do zaměstnání. Dává odsouzenému příležitost nahradit oběti škodu.

Ukládáním alternativních trestů dochází ke snížení nákladů na výkon trestu. Odsouzený, který vykonává trest na svobodě má větší pracovní příležitosti než odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody.

Alternativní tresty také napomáhají k uvolnění míst ve věznici pro odsouzené se zvláště závažnými zločiny.

Další výhodou tohoto trestu je, že odsouzený nezůstává pasivní narozdíl od výkonu trestu odnětí svobody, kdy jediným požadavkem na odsouzeného je podřídit se pravidlům dané věznice (organizování od budíčku po večerku), protože odsouzený kromě těchto požadavků, více vykonávat nemusí. Avšak při pobytu na svobodě musí sám sobě zorganizovat denní režim, je závislý sám na svém chování a jednání.

Při výkonu tohoto trestu se také odsouzený lépe zapojuje do procesu socializace neboť není od společnosti vytržen.

3. Dopady spojené s uvězněním

Společnost stále vnímá výkon trestu odnětí svobody jako optimální trest a ochranu. Avšak krátkodobé nebo dlouhodobé uvěznění nemá na odsouzeného pozitivní působení. Domnívám se, že dlouhodobé uvěznění nenaplnuje svůj účel, protože uvězněním dochází k izolaci od blízkých. Dochází ke ztrátě zaměstnání, majetku a věcí, které člověk vnímá jako zcela běžné a samozřejmé. Uvězním je omezena individualita člověka, člověk přestává být samostatný. Tyto a mnohé další faktory vedou k vězeňské subkultuře.

V této kapitole se pokusím stručně představit psychosociální problémy spojené s uvězněním, prizonizaci a druhý život odsouzených.

3.1 Psychosociální problémy spojené s uvězněním

(Podle Fischera, Škody, 2009)

Uvěznění představuje pro odsouzeného (zvláště pro prvotrestaného) řadu zátěžových situací, především v uspokojování psychických a fyziologických potřeb.

Po vzetí do výkonu trestu odnětí svobody stojí odsouzený před značnými psychosociálními problémy vyplývajícími ze ztráty svobody, majetku, bezpečnosti a osobních, rodinných a společenských vztahů. Veškeré soukromí je narušeno neustálou fyzickou blízkostí, v níž jsou nuceni vězni žít. Pobyť ve vězení je pro jedince stereotypní, je izolován od sociálního prostředí. Potřeby sounáležitosti a lásky jsou uspokojovány jen symbolicky. Vztah k blízkým kolísá mezi podezíráním a strachem z opuštění. Pocit ohrožení je silnější u prvotrestaných. U recidivistů může docházet k potřebě pocitu moci a nadvlády nad spoluvězni.

K psychosociálním problémům patří i fyzikální a hygienické vlivy, které představují pro odsouzené určité zátěžové situace. Významnou zátěž představuje hluk v prostředí věznice. Může to být způsobeno nevhodnou polohou věznice například ve městech nebo v blízkosti silnic. Hluk také vzniká z důvodu přeplnění kapacity jednotlivých cel.

Z hlediska hygieny se jedná o intenzitu osvětlení, která ve starých vězeňských objektech není dodržována.

Společně s faktory jako jsou teplo a stravování vězňů jde o podněty,

kteře mohou být startem psychických poruch a onemocněnání nebo vězeňských nepokojů.

3.2 Prizonizace

Prizonizaci můžeme charakterizovat jako adaptaci na život ve vězeňském prostředí.

Netík K. a Netíková D. (1994) popisují, že pokud je člověk odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody, jeho život se rázem změní. Úspěšné „přežití“ vyžaduje adaptaci na život ve vězeňském prostředí. Adaptaci v tomto smyslu autoři popisují jako přijetí subkulturních norem a pravidel (značně odlišných od obecně platných) a osvojování si nových, pro přežití výhodnějších vzorců chování. Adaptovaný jedinec má po delší době ve vězení horší kriminální prognózu. Přizpůsobení se způsobu života ve věznici a společenství odsouzených nazýváme prizonizací a má dvě složky institucionalizaci a ideologizaci.

„Institucionalizace označuje adaptaci na vysoce organizovaný vězeňský život, spojenou se ztrátou aktivity a iniciativy.“¹³ Blatníková Š. (2004) uvádí, že každý odsouzený podléhá prizonizaci. Toto přizpůsobení vede proti záměru reintegrace do společnosti.

„Ideologizace představuje přijetí subkulturních norem a pravidel, přijetí subkulturního systému racionalizací a osvojení si – a užívání – specifického jazyka, tzv. kriminálního argotu. Je projevem identifikace s kriminální subkulturou.“¹⁴

Sochůrek J. (2007) uvádí, že vězeň tyto hodnoty a normy zprvu neochotně akceptuje, avšak později se s nimi může ztotožnit. Délka trestu, charakter věznice, pracovní zařazení a další faktory hrají svoji roli. Vnější znakem ideologizace je přejímání vězeňského argotu.

¹³ NETÍK Karel, NETÍKOVÁ Daria, Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky. Karolinum. Praha 2004. ISBN 80-7066-518-1.

¹⁴ tamtéž.

„Prizonizace je proces, který podstatně snižuje až anuluje pravděpodobnost reintegrace odsouzeného do společnosti po propuštění z výkonu trestu.“¹⁵

„Indikátorem hloubky prizonizace je konkrétní chování jedince ve vězení, jelikož prostředí vězení se výrazně odlišuje od běžného života mimo vězení. Někdy však o hloubce prizonizace svědčí i některé vnější znaky, např. tetováž, zejména na stále odkrytých částech těla (obličej, krk, zápěstí).“¹⁶

Makariusová (in Černíková, Makariusová, 1997) uvádí, že působení kriminální subkultury je možné tam, kde je velké množství narušených jedinců, kde výchovné působení vězeňského personálu je nedostatečné, neboť je zaměřeno převážně na ostrahu a plnění administrativních povinností než na odborné zacházení s odsouzenými. Působení kriminální subkultury nahrává i nedostatkem pracovních příležitostí ve věznicích, vytváří se tak podmínky pro rozvoj „druhého života“ odsouzených.

3.3 Druhý život odsouzených

Podle Makariusové (in Černíková, Makariusová, 1997) druhý život odsouzených představuje různé vztahy a pozice odsouzených s přesně vymezenými rolemi, jimž jsou přiřazena práva a povinnosti. Fyzická síla, brutalita, bezohlednost, odolnost vůči působení okolí, nepoddajnost, to jsou kritéria výběru hodnotové orientace členů.

V rámci druhého života odsouzených lze podle Netíka a Netíkové (1991) rozlišit pozice, které zaujímají odsouzení v hierarchii vězeňské subkultury:

„Král“ je neformální vůdce na různé úrovni cel, oddělení, ústavu. Jeho chování je charakteristické nadřizeností a až krutým ovládním okolí. Na „krále“ jeho podřízení pracují, odevzdávají mu část svého majetku (balíčku a

¹⁵ tamtéž.

¹⁶ Sochůrek J., Kapitoly z penologie. III. díl, Negativní jevy ve vězení . Liberec:Technická univerzita Liberec, 2007. str. 15. ISBN 978-80-7372-205-0.

práce). Král má právo od podřízených vyžadovat různé služby, včetně homosexuálních styků. Je reprezentantem kriminální subkultury nositelem její ideologie. Obvykle se králem stává nejvíce narušený jedinec.

„Kmet“ je v ústavu již delší dobu a je obeznámen s chodem ústavu. Bývá poradcem krále a má podobná, ale menší práva než král.

„Neandrtálec“ či „pakárna“ je outsiderem, je podrobivým jedincem s často sníženým intelektem. Jeho úkolem je oddaně sloužit králi. Stává se „obětním beránkem“ krále.

„Řadový příslušník skupiny“, má „králem“ vymezená práva a řadu povinností.

Druhý život popisuje Sochůrek J. (2007) jako záležitost nočních hodin nebo neviditelných struktur vztahů mezi vězni. Jako podstatu autor uvádí sociálně deviantní systém hodnot a norem, který je v rozporu s normami dané věznice a který odporuje výchovné a korektivní funkci trestu.

Rozšířenou formou druhého života jsou „kolchozy“. Podle Sochůrka základem kolchozů je černý trh, jejichž prostřednictvím vězni získávají povolené a nepovolené věci. Kolchoz je seskupení 2-4 silných jedinců, kteří disponují penězi a značným vlivem. A v rámci kolchozu skupují různé zboží a v případě nedostatku jej mezi ostatními prodávají se značnou přírůžkou. Kolchozy vznikají z absence zboží, které je v životě bráno jako zcela běžné.

Personál věznice“ podle Makariusové (in Černíková, Makariusová, 1997) může však také být překážkou k resocializaci a podporovat tak „druhý život“ odsouzených. Realizace resocializačních programů žádá profesionálně zdatný personál s rozvinutými sociálními dovednostmi v jednání s odsouzenými. Důležité jsou také mezilidské vztahy mezi personálem, neboť kvalita a úroveň mezilidských vztahů mezi zaměstnanci rozhoduje o tom, zda-li budou na odsouzené působit či nikoliv. Zaměstnanci by tak bez znalostí, sociálních dovedností, dobrých mezilidských vztahů, bez stylu vedení a řízení nemohli vést efektivní výchovnou práci s odsouzenými a mohli by být vmanipulováni do situací, které jsou v rozporu se zákonem.

Pokud zaměstnanci volí spíše manipulativní než komunikativní přístup k odsouzeným, což znamená neosobní jednání, přísnost až bezohlednost ve vztahu k problémům odsouzených, volí převážně trestající přístup k odsouzeným, dávají jim najevo averzi vůči nim, zesilují tak antisociální postoje vězňů, posilují nenávist, zahořklost a dávají tak podnět k „druhému životu“ odsouzených.

Z výše uvedeného vyplývá, že efektivnost resocializace závisí především na odbornosti a připravenosti personálu.

4. Programy zacházení

Základem pro resocializaci ve výkonu trestu odnětí svobody jsou programy zacházení s odsouzenými, které jsou zakotveny v Z č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Dále program zacházení upravuje vyhláška 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Podle vnitřního řádu Vazební věznice Ruzyně 2008, čl. 23 je program zacházení výchovný prostředek, jehož základem je vést odsouzeného k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu.

„Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.“¹⁷

„Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.“¹⁸

V rámci programu zacházení se pro odsouzené s trestem odnětí svobody delším než tři měsíce zpracuje program zacházení pro jejich samostatný způsob života. Program zacházení schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce. S programem zacházení je odsouzený obeznámen a při souhlasu jej stvrdí svým podpisem.

¹⁷ Z č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, § 41, odst. 1

¹⁸ Z č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, § 41, odst. 3.

4.1 Realizace a zaměření programů zacházení

Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z programů, které vycházejí z možnosti věznice. Odsouzený si může zvolit celý program nebo jen část programu.

Program zacházení je zaměřen na:

(Podle Jirků M., Macků R., 2008)

- a) vytvoření podmínek po zmírnění záporného dopadu věznění na psychický stav odsouzeného v průběhu pobytu ve vězení
- b) vytvoření předpokladů k nalezení vhodného pracovního zařazení po návratu do společnosti
- c) vytvoření předpokladů pro získání návyků trávení volného času, které uspokojí potřeby odsouzených a nebudou v rozporu s normami a zákony společnosti
- d) vytvoření předpokladů k pochopení vlastního přístupu odsouzených při řešení životních situací bez únikových a agresivních přístupů
- e) nácvik sociálních dovedností, zaměřený na agresivní chování vězňů

Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Speciální pedagog sestavuje a aktualizuje programy zacházení ve spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice.

4.2 Členění programu zacházení:

(Podle vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a podle Vnitřního řádu VV Ruzyně, 2008)

- a) pracovní aktivity
- b) vzdělávací aktivity
- c) speciálně výchovné aktivity
- d) zájmové aktivity
- e) oblast utváření vnějších vztahů

Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami se rozumí zaměstnání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, pracovní terapie. K pracovní terapii můžeme zařadit provádění úklidových a pomocných prací ve prospěch věznice.

Odsouzení jsou ve věznici zařazováni do zaměstnání podle jejich vzdělání a získané praxe v oboru, zdravotnímu stavu, dále se přihlíží k jejich osobnosti, skutečnému zájmu a ochotě pracovat. K pracovním aktivitám patří i úklidová a brigádnická činnost tzn. běžné denní úklidy, brigádnická činnost v rámci organizovaných úprav ve věznici. Dále pracovní terapie, která však není součástí zaměstnání odsouzeného. Do pracovní terapie můžeme zařadit sebeobslužné činnosti jako je vaření, dále do pracovní terapie můžeme zařadit pěstitelské práce.

Vzdělávací aktivity

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu, vzdělávání organizované i realizované například středním odborným učilištěm, vzdělávání v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Vzdělávací aktivity zahrnují samostudium nebo účast na zájmových kroužcích anglického, německého jazyka, rozbor denního tisku, kroužek zeměpisného a přírodovědného minima, společenskovední minimum, kurz základů obsluhy PC.

Speciálně výchovné aktivity

Speciálními výchovnými aktivitami se rozumí individuální a skupinová působení vedená kompetentními zaměstnanci. Může to být například individuální poradenství odborných zaměstnanců, sociálně právní poradenství, arteterapie, pohybová terapie, trénink zvládnání vlastní agresivity, pedagogické, psychologické poradenství. Tyto aktivity jsou vedeny odbornými zaměstnanci.

Zájmové aktivity

Zájmovými aktivitami rozumíme nejrůznější formy individuální a skupinové činnosti vedené a organizované zaměstnanci.

„Smyslem je rozvoj osobnosti, upevnění zdraví, překonání pasivní konzumace, rozvoj kreativity, orientace na sociální kontakt, v neposlední řadě uvolněnost, zábava a odreagování se. Odsouzený si může zvolit aktivity, které ho nejvíce zajímají nebo ty, o nichž je přesvědčen, že v nich může dosahovat dobrých výsledků.“¹⁹

Mezi zájmové aktivity může patřit kroužek kondičního cvičení, modelářský kroužek, výtvarný kroužek, hudební klub, kroužek fotbalu, nohejbalu, zahradnický kroužek, čtenářský a další. Zájmové aktivity zajišťuje vychovatel, pedagog volného času.

Oblast utváření vnějších vztahů

Aktivitami v oblasti utváření vnějších vztahů se rozumí ty aktivity, které přispějí k soběstačnému životu odsouzených. Mezi oblast utváření vnějších vztahů můžeme zařadit prohloubení vztahu k rodině a sociálnímu zázemí, pomoc při řešení konkrétních situací, problémů a potíží, udržení funkčního kontaktu se sociálním zázemím pro návrat z VTOS. V tomto směru je odsouzeným nápomocná zejména sociální pracovnice.

Podle vyhlášky č. 345/1999 Sb., § 38, odst. 2 jsou programy zacházení vyhodnoceny vychovatelem u odsouzeného zpravidla jednou za dva měsíce ve věznici s dohledem a s dozorem a ve výstupních odděleních věznice s ostrahou, a se zvýšenou ostrahou, za tři měsíce ve věznici s ostrahou, a za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou od data schválení programu ředitelem věznice. Průběžné hodnocení programu zacházení vyhodnocuje vychovatel, který spolupracuje se speciálním pedagogem a dalšími zaměstnanci.

¹⁹ Časopis České vězeňství 3/2008. Milan Jirků, Radomír Macků. Zacházení s odsouzenými s nařízenou ochrannou ústavní léčbou sexuologickou,

4.3 Rozhovor se speciálním pedagogem

Rozhovor jsem uskutečnila se speciálním pedagogem, který je zaměstnán ve Vazební věznici Ruzyně, kde také rozhovor probíhal. Odpovědi na otázky, které jsem mu kladla jsem si hned zapisovala.

Cílem rozhovoru bylo zjistit, zda-li je úspěšně plněn program zacházení, co je přínosné a co by se naopak mělo změnit na programu zacházení z pohledu odborného pracovníka věznice.

1. Z jakého důvodu jste začal působit ve vězení, co Vás zaujalo na práci?

Možnost dalšího studia, stabilní zaměstnání, zajímavá práce.

2. Co jste očekával při nástupu do výkonu této funkce?

To co se později vyplnilo. Práce s týmem lidí, které mohu v rámci svých zkušeností a kompetence vést dle možností k účelnému zabezpečení plnění výkonu trestu u odsouzených.

3. Kdo je Vaší motivací k výkonu profese ve věznici?

Všichni u nichž se mohu na základě jejich zkušeností přiučit.

4. Co je Vaší motivací (co Vám pomáhá) při výkonu profese ve věznici?

Možnost v rámci své funkce zasahovat více do tvorby koncepce VT.

5. Na čem závisí úspěšnost Vaší práce?

Na důvěře, kterou mám od vedení věznice a následném plnění zadaných úkolů.

6. Jaké prostředky používáte k úspěšné práci s vězni?

Verbální schopnosti, empatické a sociální citění.

7. Jaká je podle Vás úspěšnost programů zacházení?

Úspěšně realizované programy zacházení nejsou zárukou pro „převýchovu“ nebo “resocializaci“ odsouzených, kteří je zpravidla mimo čestné výjimky plní účelově.

8. Co je podle Vás na programech zacházení přínosné?

Tvoří soubor oblastí , při jejichž plnění lze odsouzeného sledovat a v rámci průběžných hodnocení se alespoň z části pokusit korigovat jeho chování a volní vlastnosti.

9. Co byste naopak na programech zacházení změnil a jak?

Akutní není změna programů zacházení, ale přístup vězňů k jejich plnění.

10. Co by bylo podle Vás potřeba k lepší motivaci vězňů?

Např. dostatek pracovních příležitostí.

11. Z čeho můžete usuzovat, že ke změně u odsouzeného došlo?

U velmi malého počtu vězňů si dovolíme doufat, že se nám je pro potřebu běžného občanského života podařilo vhodně nasměrovat. Zpětná vazba ale chybí. Stát nemá na rozdíl od zahraničí dostatek finančních ani personálních možností pro další práci s vězni.

12. Považujete svoji práci za stereotypní a proč?

Stereotypní jsou administrativní úkony, které narůstají.

13. Co Vás za celou dobu této práce nejvíce překvapilo?

Nevzpomínám si.

14. Dokáže Vás ve Vaší práci ještě „něco“ překvapit?

Málo co.

15. Co byste mohl říci o „druhém životě“ vězňů v této Věznici?

Vnímám jej, ale není pro mou práci rozhodující. K uvěznění „druhý život“ vězňů patří. Je výsledkem jejich rozdílných osobností, které se ve výkonu trestu střetávají, jejich fyzických dispozic, finančních možností a systému práce s vězni, který je v podmínkách českého vězeňství nastaven.

16. Pokud byste mohl něco změnit, co by to bylo?

Omezit pseudo - humanizaci vězeňství, kdy se odsouzený do vězení v podstatě „rád“ vrací, protože je zde pravidelná strava, teplo, může si na všechno stěžovat atd...

Komentář

Zmiňovaného speciálního pedagoga jsem mohla sledovat při výkonu jeho funkce a bylo vidět, že i když práci vykonává řadu let, práce se pro něho nestala stereotypní. Tohoto speciálního pedagoga jsem si vybrala proto, že se plně věnoval odsouzeným, vnášel nové nápady, byl stále aktivní a nadšený ze své práce.

Jediné, co jsem na něm mohla vyzorovat, že jej vyčerpávalo plnění administrativních úkolů, což také zmínil v jedné z mých kladených otázek.

5. Rozhovory s odsouzenými

Důvodem volby zařazení rozhovorů do mé bakalářské práce bylo, nemít jen jasně danou, psanou teorii, ale mít zde uvedené i skutečné příběhy (které jsou nedílnou součástí života člověka) těch, kterým se nepodařilo prožít život tak, jak si představovali.

Během své praxe ve Vazební věznici Ruzyně jsem měla možnost především prostřednictvím kaplana vést s odsouzenými rozhovory. Z několika rozhovorů jsem si vybrala tři rozhovory. Čtvrtý není osobním rozhovorem tzn.: tváří v tvář mezi mnou a odsouzeným, ale jedná se o korespondenci s odsouzeným. U každého z nich, jsem se zaměřila na jiný typ otázek.

Cílem prvního rozhovoru bylo zjistit, zda má odsouzený již představu, co bude dělat po propuštění z výkonu trestu, neboť mu do propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) zbývaly dva měsíce.

Ve druhém rozhovoru jsem se zaměřila na odsouzeného, který je ve výkonu trestu již podruhé. Cílem bylo zjistit, zda u odsouzeného nedošlo k adaptaci na vězeňskou subkulturu.

Třetím rozhovorem jsem chtěla vědět, jaký má odsouzený názor na program zacházení a jak ho hodnotí.

U čtvrtého rozhovoru mým cílem bylo zjistit, jak se odsouzený do věznice dostal, jak probíhal jeho život před výkonem trestu, zajímalo mě, zda-li se cítí odpovědný za spáchaný trestný čin a pokud ano, zda činu lituje. Dále mě zajímalo, jak probíhá všední den odsouzeného.

Otázky, které jsem pokládala během rozhovoru s odsouzenými jsou označeny tučně. Odpovědi jsou označeny kurzívou, jsou uvedené v hovorovém jazyce, tak jak rozhovor probíhal.

Při rozhovoru s odsouzenými je zřejmá individualita. Jedno však mají tito odsouzení společné, uvádějí, že se již nechtějí vrátit zpět do věznice.

1. rozhovor

Stručná charakteristika

Klient je zde nazýván jiným jménem, z důvodů utajení osobních informací, které jsem povinna dodržovat, na základě smlouvy sepsané v zařízení, kde jsem praxi vykonávala. Klienta budu tedy nazývat jménem Pavel.

S Pavlem mě seznámil kaplan během své praxe v prostředí Vazební věznice Ruzyně a nabídl mi možnost vést rozhovor.

Během rozhovoru jsem byla přítomná já, odsouzený a duchovní jako pozorovatel.

Pavlovi je 26 let. Do Vazební věznice Ruzyně se dostal z důvodu závislosti na drogách, která ho dovedla ke spáchání trestné činnosti.

Při našem setkání byl v první chvíli značně nervózní. Po chvíli rozpaků mi sdělil, že se stydí přede mnou, neboť sice věděl, že se setká se studentkou, ale netušil, že „budu vypadat takhle“ jak mi sdělil.

Pavel je štíhle postavy s výškou přibližně 185 centimetrů, během setkání byl upravený, bylo vidět, že na svůj zevnějšek dbá.

Můžete mi něco povědět o Vašem dětství, jak ho hodnotíte?

Byl jsem v děcáku asi do pěti let, pak se mě ujala rodina. Dětství bylo hrozný. Naši koupili chatu a každý víkend sme tam jezdili makat. Takže už od sedmi let sem pomáhal přestavovat chatu. Táta si pár let na to našel milenku asi když mi bylo devět a nebejval doma. Máma se z toho zhroutila a nikdo na mě a na bráchu neměl čas.

Takže máte ještě bratra?

Dva oba nevlastní, po mě ještě rodiče adoptovali bráchu a pak a pak se mámě narodil syn. Druhej brácha je v pohodě. Ale je to opak mě. On má dredy, ale nefetuje jako já. Akorát hulí. Prvního špeka si dal se mnou (úsměv).

A co druhý bratr?

To nevim, je mu asi dvanáct, ale moc o něm nevim. Když byl malej, tak sem se od rodiny distancoval. Našel sem si partu a doma se už nezdržval. Chodil sem za školu a začal experimentovat s drogama. Víte jako to myslím?

A jaké drogy jste užíval?

Z trávy sem přešel na pervitin.

Jak dlouho?

Dlouho (chvíli ticho). No dlouho, už fakt nevím.

Ani netušíte v kolika letech?

(chvíli ticho) to nevím.

Předpokládám, že jste ve výkonu trestu kvůli drogám?

No přesně tak. Začal jsem krást, abych měl na drogy. Chvíli mě to procházelo, ale pak mě chytli a dostal sem osmnáct měsíců.

Kolik Vám ještě zbývá měsíců?

Dva.

Žádal jste o podmíněné propuštění?

Ne, beru to jako trest za to, co sem udělal a chci si to odsedět celý. Já sem z Příbrami a kdybych se tam vrátil už dřív, tak bych do toho spadnul znova. Víte jak to myslím? Já se tam nemůžu vrátit ani teď. Ta parta by si mě našla a začal bych fetovat zase. A to nechci. Tam je to tak malý město, že bych se před nima neschoval. Tady jsem se z toho vyhrabal pardon dostal a už nechci fetovat. Víím, že to byla pěkná blbost.

Co Vaše rodina, jak se k tomu staví?

Zřekli se mě. Nechtěj se mnou nic mít společnýho. Oni berou vězení jako to nejhorší, co může bejt. Berou to tak, jako kdybych někoho zabil. Hodně mě to ublížilo, když mě vydělili a zavrhli.

A co Vaše původní rodina?

Já nevím, neznám je.

Nechtěl jste se s nimi někdy spojit?

Ne, nechci je znát, když se mě zřekli.

Ted' máte před sebou dva měsíce než Vám skončí výkon trestu, přemýšlel jste o budoucnosti?

Chci do Španělska. Najdu si tam práci a do Čech už se nevrátím. Mě tady nic nedrží. Víte jak to myslím?

Chcete jet sám nebo s někým?

Sám. Možná s nějakým kámošem, ale nechci někoho přemlouvát, aby jel a pak mít za něj odpovědnost. Takže radši sám.

Máte nějaké prostředky na tuto cestu?

Než tam pojedu, tak si chci na cestu vydělat. Budu v Praze chvíli makat a pak vyrazím do ciziny. Sem si zjišťoval u nějaký charity, že bych moh u nich pracovat.

Jak se jmenuje?

Jéé to ted' nevím, ale mam to napsaný.

Jak Vás napadlo Španělsko?

Vím, že tam někde bydlí strejda, ale nevím kde.

Zkoušel jste ho kontaktovat?

Já právě na něj nemam adresu, ale zkusim ho tam najít. Jinak budu přespávat někde tam.

Už jste si zjišťoval, něco o tom Španělsku?

Jo, už vim, že tam asi pojedu busem přes Student agency, myslím, že to stojí tak tisíc korun nebo tak.

Přeji Vám, aby se Vaše plány splnili a dařilo se Vám. Děkuji za rozhovor.

Reflexe z rozhovoru

Rozhovor s Pavlem jsem neměla předem připravený, kaplan mi dal příležitost vést ho ad hoc, což bylo pro mě obtížné.

Během rozhovoru jsem měla pocit určité Pavlovy naivity vůči představě o životě po propuštění z výkonu trestu. Domnívám se, že pro osobu, která je propuštěná z výkonu trestu, není snadné získat zaměstnání, což si Pavel pravděpodobně neuvědomuje. Mám obavu, že svou mylnou představu pozná až po propuštění a zažije další zklamání, které by mohlo vést k recidivě.

Po ukončení rozhovoru jsem měla potřebu sdělit mu, aby si lépe promyslel návrat do běžného života. Neudělala jsem to, protože jsem se k tomu necítila dost kompetentní a nechtěla jsem ranit jeho city. Kdybych však pracovala ve věznici jako sociální pracovnice, neváhala bych si s ním o tom promluvit, neboť se domnívám, že Pavel má předpoklady pro návrat k integraci.

Řekla bych, že při rozhovoru zůstal sám sebou (na nic si nehrál). Odpovídal na kladené otázky, byl usměvavý, vstřícný.

2.rozhovor

Stručná charakteristika:

Rozhovor jsem vedla s odsouzeným ve Vazební věznici Ruzyně. Odsouzeného budu nazývat náhradním jménem Mírek. S Mirkem mě seznámil duchovní. Rozhovor probíhal v kulturní místnosti.

Nejprve jsem se Mirkovi představila, řekla jsem, kdo jsem a proč jsem tady a pak jsem se začala ptát.

Mírek je menší, vyhublé postavy zhruba 165 centimetrů. Na jeho věk jsem se neptala, odhaduji jej na 28 let. Během rozhovoru byl přátelský, komunikativní, veselý.

Kdybyste mi mohl o sobě něco říct?

Sem zavřenej blbou náhodou. Připlet jsem se do rvačky. Viděl jsem, jak tři kluci kopou do někýho týpka, tak sem mu šel na pomoc a někdo mezi tím zavolal fízly. Když tam přijeli, tak nás sebrali všechny a dostal jsem se zase sem.

Chápu tedy správně, že už jste byl trestaný?

Už jsem tady jednou seděl. Asi proto, že soudce věděl, že sem už seděl, tak mi teď nedal podmínku, jinak bych ji asi dostal.

Můžu se zeptat, za jaký trest jste byl odsouzen poprvé?

Tenkrát sem byl na diskotéce se svojí holkou. Někej týpek jí tam obtěžoval, tak jsem mu jí natáhl.

Za jak dlouho Vám skončí výkon trestu?

Za tři měsíce.

Přemýšlel jste, co budete dělat po propuštění?

Najdu si práci. Nikdy jsem nebyl zaevidovanej na úřadě práce. Styděl bych se za to, kdybych pobíral nějaký dávky a jen tak se flákal doma. Pracuju rád. A ještě si skládám písničky, znám se gipsy.cz už sem s nima i hrál. Některý písničky už byly i v rádiu. Tady mám čas skládat a vůbec tady ty texty se skládaj samy. Když za mnou de duchovní, tak sebou bere kytaru a pučuje mi jí, takže si tady zahraju a zazpívám. Hned mi je líp. Škoda, že nemůžu hrát častěj. V budoucnu bych se chtěl živit hudbou. Až vylezu, dokončím cédo na kerym pracuju a snad se bude prodávat. Taky doufám, že než vylezu, tak na mě počká přítelkyně. Ale tak já mám hodně holek kolem sebe. Hodně holek by se mnou chtělo chodit, ale já mám jen jednu slečnu. Teda jestli na mě počká. Doufám, že jo.

Jezdí za Vámi na návštěvu?

Jo jezdí pokaždý, kdy to jen jde a ne jenom ona i rodiče a další příbuzný. Nejradši by za mnou jezdili i kámoši a kámošky, ale bohužel musej počkat až mě pustěj. Tak mi aspoň píšou. A že těch dopisů mám.

Takže Vám piší rodiče, blízcí a kamarádi?

Rodiče ani né, ty za mnou pokaždý jezděj, ale spíš kámoši. Třeba i ty, který jsem půl roku nebo rok neviděl ani sem nečekal, že se mi ozvou a vůbec sem do

krimu. Ptaj se, kdy se už vrátím a že se jim stejská a ták. Je to moc fajn, když o mě je takovej zájem, ale tak já sem společenskéj.

Je dobře, že máte kolem sebe tolik lidí, kterým na Vás záleží.

Když teď dovolíte pučil bych si kytaru a zahrál písničku, kterou jsem složil.

Když se Vám to bude líbit, tak můžu zahrát ještě jednu.

V půlce druhé písničky nás přerušil dozorce s tím, že odsouzený zpívá moc nahlas, ať přestane. Duchovní mi sdělil, že to není poprvé, kdy tento dozorce ukončil sezení s duchovním, když odsouzený začal zpívat. Byla to škoda, protože bylo vidět, že se odsouzenému při hraní na kytaru zlepší nálada. Ale i tak po ukončení rozhovoru odcházel s úsměvem.

Reflexe z rozhovoru

Mirek byl velmi komunikativní typ. Překvapil mě jeho přístup k práci, kdy uvedl, že po propuštění si sežene zaměstnání a bude pracovat, protože ho práce „baví“.

Má kolem sebe spoustu blízkých, kteří ho podporují a těší se až bude propuštěn z VTOS. Myslím si, že má šanci úspěšně se zapojit do socializačního procesu.

3.rozhovor

Stručná charakteristika

S tímto klientem jsem se setkala také během své praxe v prostředí Vazební věznice Ruzyně. S odsouzeným mě seznámil opět duchovní. Klienta budu také nazývat jiným jménem, zvolila jsem pro něho jméno Karel. Karlovi je 48 let.

Karel je střední postavy s výškou přibližně 175 centimetrů. Během našeho setkání byl upraven.

Při společném sezení jsem si povšimla, že si občas mnul bradu, ruce i nohy měl zkřížené. Bylo na něm vidět, že je rád středem pozornosti a rád komunikuje. Dle mého názoru je to extrovertní typ.

Mohl byste mi něco málo o sobě povědět?

Měl sem dobrou práci, pak sem začal dělat podvody a sem tady na osm let. Ale za dva měsíce si budu žádat o podmíněné propuštění.

Můžete mi říct například něco o rodině?

Rodiče mi sou oporou, ale nerad bych ted' přemýšlel o rodině..

Co si myslíte o programu zacházení?

Podle mě to nemá smysl, protože nejsou prostředky k realizaci. Chybí motivace vězňů, radši se chtěj válet než něco dělat. Není to domyšlený a nejsou prostředky. Většina ty aktivity dělat nechce.

Takže se domníváte, že program zacházení nemá smysl?

Ty nabídky, který dostanem jsou na nic. Sice je přírodovědněj kroužek, ale co udělá vychovatel, přijde na aktivitu, zapne mu klům video a odejde a přijde až skončí film, to přece není převýchova.

Myslíte si, že tento způsob praktikuje každý vychovatel?

Ne to ne, někteří se vopravdu snažej. Je tady pár dobrejch vychovatelů, který se snažej vám pomoc. Připravujou se na tu aktivitu. Vymejšlej pořád něco novýho, snažej se nás motivovat, ale takovejch je málo. Většina má syndrom vyhoření a kašle na nás.

Jak hodnotíte postpenitenciární péči?

Není dost dobrá. Nikdo nic nenabídne vězňům, nemaj kam jít, když se jich rodina zřekne, tak radši dál páchaj trestnou činnost, protože ve vězení maj všechno – maj kde spát, dostanou jídlo, můžou koukat na televizi celý dny a můžou se celý dny válet. Některý nemusej do práce, tak se jen poflakujou a nic nedělaj a to jim vyhovuje, proto se vracěj do kriminálu. Vim, že se tomu věnujou neziskovky i probačka, ale s těma nikdo z vězňů nechce spolupracovat.

Z jakého důvodu usuzujete, že odsouzení nechtějí spolupracovat s probační službou?

Protože všechno moc kontrolujou, když je člověk na podmínce a nestihne něco včas, hned to probačka nahlásí. Taky vim, že se postpenitenciární péči věnuje charita, ale když mukl vyleze ven z krimu, první co udělá, jde do hospody na dvě pivka jenže do charity nemůže přijít nalitý, takže stejně ten první den, když nemáte rodinu, nemáte se kam vrátit, tak stejně ještě ten den nebo druhý spácháte něco, za co vás zabásnou a jdete zase zpátky. Společnost chce napravovat, ale nemá k tomu prostředky. Jestli si někdo myslí, že věznice je nápravou, tak se plete.

Takže se domníváte, že Vám „trest“ nepomohl?

Ale jo, pomohl i když člověk nikdy neví. Každý je jednou nohou v kriminále. Stačí přejít na červenou a jsem zpátky. Ale zpátky k otázce, jen asi pět procent ze sta se napraví, zbytek bude pořád stejnej. Myslim si, že trest je účinej v rozmezí od 3 do 5let. Kratší trest nemá smysl, protože sem vězeň přijde ani se pořádně nerozkouká a je venku a nic si z toho neveme. Akorát se přiučí dalším věcem. A když je tady dýl než pět let, tak si navykne, že ani nechce ven, protože se všechno venku mění a mukl na to není připravenej takže se radši vrátí zpátky. Takže nejúčinnější trest podle mě je od tří do pěti let. Ty kratší třeba u mladistvejch ty nemotivuje nic. Dostanou kázeňskej trest a stejně to na ně neplatí. Je jim to jedno, akorát se naučej od jinejch další kravinu. Třeba nákej kluk 4krát ho chytanou, že řídí bez papíru a po čtvrtý už ho teda zavřou do basy, dostane 18měsíců a pochytil jen t, co ještě neumí a venku to bude zkoušet, zase ho zavřou a tak to s nim bude dokola.

Co si myslíte, že je největší motivací pro odsouzeného?

Rodina. Když se člověk dostane sem a rodina a blízký se na něj nevykašlou. Píšu mu a navštěvujou ho. To je pak silnou motivací, protože člověk chce za nima, a dělá pro to tady všechno, aby se ven dostal co nejrychlejc. Horší je když se ta rodina vykašle na člověka, to nemá žádnou motivaci, nemá se kam vrátit, nemá kde bydlet, nemá práci. Nemá pak chuť spolupracovat s věznicí.

Jste jeden z odsouzených, který je tady zaměstnán, jak jste tuto pozici získal?

Úplnou náhodou, zrovna ten, co tu byl předtím, co tady byl předtím tak odešel, tak si vybrali z toho mála, co tady je mě, protože věděli, že mam zájem o práci, neprovedl sem žádněj vážnej čin jako je násilí a vražda a navíc mám zájem se sebevzdělávat, studuju dálkově vysokou, nejsem negramotnej, tak se rozhodli pro mě a sem za to rád. Je to super práce a není náročná. Můžu se při ní učit na zkoušky na vysokou a je to lepší než se válet na cele a nic nedělat. To pak čas neutiiká. Sem rád, že sem dostal tuhle práci.

Co byste řekl závěrem o věznicích?

Tady zpětně člověk vidí, co udělal za blbost. Já osobně bych se sem už nechtěl vrátit. Ale jak říkám, patřím do těch pěti procent ze sta.

Moc Vám děkuji za rozhovor.

Reflexe z rozhovoru

Když kolem mě Karel prošel na chodbě ve věznicích nebo když mluvil se sociální pracovníci, měla jsem dojem, že se jedná o vychovatele. Ani během našeho rozhovoru na mě Karel nepůsobil jako odsouzený.

Když uvedl, že se rozhodně nechce vracet zpět do věznice, napadlo mě, že osoby propuštěné z výkonu trestu, u kterých proběhl úspěšný návrat do společnosti, by mohly spolupracovat s věznicí, tzn. působit na odsouzené, kteří mají pocit, že „venku to nemá smysl“.

Z Karla jsem měla pocit, že je přesvědčen o svém zařazení do společnosti a chce žít řádným životem.

4.rozhovor

Když jsem ve druhém ročníku byla na exkurzi ve Vazební věznicích Ruzyně, věděla jsem, že se ve své absolventské práci chci věnovat tématu vězeňství. Abych získala více poznatků o vězeňském prostředí, rozhodla jsem se nejen pro praxi ve věznicích, ale i pro dopisování s odsouzeným.

Na internetu jsem si našla organizaci PRAK, která zprostředkovává tuto možnost. Zde jsem dostala kontakt na odsouzeného, který byl dle vedoucí

organizace vhodný „kandidát“ na korespondenci se mnou a rozhodla jsem se mu napsat.

S předsedkyní sdružení jsme se dohodly, že jako kontaktní adresa, kam mi odsouzený bude zasílat odpovědi, bude tato organizace. Pokud odsouzený na můj dopis odepíše, z uvedené organizace mi dají vědět o doručení a já si poštu přijdu vyzvednout.

Odsouzeného budu nazývat náhradním jménem Hynek. S Hynkem si dopisuji již tři čtvrtě roku a korespondenci si vyměňujeme vzájemně jednou za měsíc. O Hynkovi mám informace, které jsou jen z naší korespondence, viz níže uvedené úryvky.

Během našeho dopisování jsem Hynkovi pokládala otázky, na které následně odpověděl.

Jak hodnotíte dětství a život před nástupem do VTOS?

Můj život byl veselý. S maminkou jsem měl krásný vztah. Měl jsem život krásný protože, jsme byli vychovaní k práci a jeden druhému pomoh. Až když jsme vylítli z hnízda a žili podle svého. Každý sme měli životy, jak jsme si udělali. Práci jsem měl dobrou, jelikož jsem vyučený zedník, i ženu jsem měl pracovitou. Ale pak se to nějak zvrtilo a přestali jsme si rozumět. Začala se scházet s jiným a začala proti mě i mé dva syny popuzovat. Tak jsme šli od sebe. Ted' bydlí v Litoměřicích kde se vdala, a to co dělala mě, dělá tomu druhému.

Jak vycházíte se svými syny?

Syny jsem vídával, ale ted' co se oženili a mají své rodiny, tak mě řekli, když jsme se viděli ve Znojmě: tati my máme své životy, tak se nezlob, že si budem žít po svém a tebe máme rádi, ale do Znojma nemůžeme pořád jezdit. Však to znáte, mladí mají už ten život jinačí.

Měl jste někoho blízkého po rozvodu s Vaší ženou?

Našel jsem si ženu s kterou sem jen žil. Měli jsme se rádi, já chodil do práce ona též a z práce jsem chodil na zahradu, kde práce je pořád. Snad to znáte. V létě sme byli na zahradě pořád, jelikož tam mam menší chatu dvě místnosti,

kde se dá v jedný spát a v druhé je malá kuchyň, tam se dá vařit. A s bratrancem jsme dostali od dědy vinohrad, tak práce bylo pořád. A mě to i bavilo. S družkou jsem chodil na houby nebo se psem na procházku, vše bylo krásné.

Máte sourozence?

Mám dva bratry. Druhý zavínil, že sem tady. Byl ženatý v Příbrami. Dokud byl tam, tak to bylo dobré. Ale tam se chytl nějaké party a začal pít, to nám napsala jeho žena, a že přestal chodit do práce. Tak se s ním rozvedla. A že prý ju také bil. Naše maminka ho vzala k sobě, nevím co ji napovídal. Chodil do práce a dělal, to maminku potěšilo a myslela si, že jeho žena neměla pravdu a bůh ví proč se s ním rozvedla. Já i druhý bratr jsme ji říkali, že uvidí čas. A pak poznala, že sme měli pravdu. Začal znovu pít a do práce chodil občas. Tak ho maminka vyhodila. Našel si ženskou a byl klid. Až jednou to začalo, že začal napadat i mě i ženu, co sem s ňou žil. Šel jsme z práce a on napitý, mě začal napadat že maminka ho vyhodila kvůli mě a že se nemám starat. Já mu řekl ať mi dá pokoj. Chvilku byl klid až jednou přišel k nám napitý, že chce se mnou mluvit. Tak jsem ho pustil a to sem neměl dělat. Začal rvát a vyčítat. Pak jsem viděl, že má sekáček na maso, musel ho někde vzít. Já se s ním začal prát, chytil jsem ho, za ruku. Bylo dobře, že byl napitý, neměl takový postřeh a sekáček mu z ruky sklouzl na zem, tak sme se začali rvát rukama a bylo to tvrdé až pak nevím jak se to stalo, jsem vzal nůž, co byl na stole a prudce sem se otočil a šmikl jsem ho od ucha dolů. Pak utekl a řval po ulici, že sem ho chtěl zabít. A to také řekl policajtům a že na mě vzal sekáček to neřek. Kdyby byla doma žena s kterou jsem žil, tak by se to možná nestalo. Když mě zatkli a já jim řek o sekáčku, tak on to zapřel a jemu hold věřili. Dostal jsem 11let za pokus o vraždu, ale rozumnej člověk by to viděl jinak. Snad osud.

Kde byla Vaše družka, když došlo k oné události?

Byla pryč nevím přesně, ale asi v obchodě, protože když přišla, tak měla nákup v tažce. A když mě pak odváželi policajti, tak velice plakala. Byl sem rád, že mě sňou nechali pár minut promluvit. Ted' ale ode mě odešla, protože tak dlouho čekat nebude a všichni s kerejma sme si pomáhali také mě odepsali. I druhý

bratr. Ale stejně už je to pryč, tak proč se k tomu vracet. Zbytečný vzpomínky člověka ubíjejí.

Když se díváte zpětně na to, co se stalo, jak to hodnotíte?

Lituju toho, co sem udělal, ale hlavně sem rád, že bratr nemá z tý rvačky trvalé následky. Můžete mě věřit a nemusíte, protože nám málo lidí věří, že se člověk chce polepšit. Proto nás házejí do jednoho pytle.

Komunikujete s někým z rodiny?

Maminka mi umřela. Bratři mi nepišou, protože se za mě stydí, a hlavně si myslí, že jsou něco lepšího než jsem já. Já se jich nedoprošuju, protože to stejně nemá cenu.

Ve věznici máte programy zacházení, plníte stanovený program?

Snad ano. Tenis chodim hrát i ten nohejbal. Ale není to ono ten pohyb už není takový jako když mě bylo dvacet. S bratrama sem se pokoušel navázat kontakt, na žádný dopis mi neodepsali. I když sem je prosil aby mi odpustili že toho lituji. Ale neozvali se tím akorát ukázali že mě potřebovali když jsem byl venku. Asi to patří k trestu. Neměl jsem se nechat vyprovokovat. Měl jsem se asi nechat zbít. Ale to člověk přemýšlí, až když je tady. Inak venku každý myslí jinak.

Můžete mi sdělit, jak probíhá den ve věznici?

Ten kdo nesešel ten nemůže vědět jak den začíná. Ráno vstanete posnídáte a pak je sčíták to počítají estli jsme všichni na cimře, pak je vycházka na dvoře. Po vycházce je oběd. Pak si člověk buď čte nebo hraje nějaké hry. To vše je ve vězeňském řádě. Pak je večeře a pak nás zase spočítají. A pak už si můžete lehnout a nebo si něco přečíst. Já si ještě před spaním něco přečtu než usnu. Ale sou dny kdy nemám na nic náladu. Tak si lehnu a přemýšlím, jaký byl krásný život, když byl člověk malí. Jak to bylo vše jednoduché. A jak se člověk cítí jak suverén, že se mu nemůže nic stát. Ale není to pravda. Život není tak lehký. Co mi dalo práce, než sem pochopil kde sem. A proč mezi náma vypukla ta rvačka. Je to a bylo to odemě špatné. Uznal jsem to. A bratrovi bych se za

to, že sem tady nikdy nemstil. A za druhé víte, jak se těším až je uvidím, jak je k sobě přitisknu jako bratr, který je dlouho neviděl. Už aby to bylo.

Vrátíte se po propuštění z VTOS zpátky do Znojma?

Estli mě to zdraví umožní a budu čilej jako jsem teď, tak jo.

Reflexe z rozhovoru

Pokud bych měla hodnotit korespondenci s Hynkem, vše probíhalo v naprostém pořádku. Nezkoušel zjistit mou skutečnou adresu ani jiné obdobné informace. Měl opravdu jen zájem „s někým“ si dopisovat.

Když jsem onemocněla a nemohla si dopis vyzvednout, týden na to, co jsem neodpověděla včas, zaslal do organizace další dopis, zda-li se mnou něco není nebo zda již nemám zájem o další korespondenci nebo jestli jsem dopis vůbec obdržela. Z jeho jednání jsem vycítila, že potřebuje, být v kontaktu, že potřebuje, aby s ním někdo aspoň částečně sdílel trápení.

Během dopisování mě nejménou mile potěšil, například tím, že mi na Vánoce poslal pohled s přáním všeho nejlepšího do nového roku.

Závěr rozhovorů

Domnívám se, že uvedené cíle, které jsem si u těchto čtyř odsouzených zvolila, jsem splnila. Odsouzení mi sdělili cenné informace, získala jsem jejich část sebe. Tato zkušenost má pro mě velkou hodnotu a jsem vděčná, že se tyto rozhovory uskutečnily. Hodně mě obohatily, v mnohém ujasnily otázky, na které jsem si nedokázala odpovědět a trůfám si říct, že by mi na ně neodpověděli ani odborní zaměstnanci věznic.

6. Začleňování do společnosti

Propuštění z VTOS představuje pro jedince určitou zátěž, proto je potřeba jej podporovat a vést i po propuštění z VTOS.

6.1 Kontinuální sociální péče

(Podle Černíkové V., 2005)

Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení i ve výkonu trestu. Cílem je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu v zájmu působení na osobnost tak, aby byla vytvořena nebo upevněna jeho pozitivní sociální vazba k okolí. Do kontinuální sociální péče patří práce s rodinou klienta, omezování vlivu sociálně patologických skupin na klienta, pomoc klientovi při kontaktu s institucemi.

Kontinuální sociální péče je poskytována občanovi, který se dostal do konfliktu se zákonem. Péče mu je poskytována na vlastní žádost a je bezplatná.

„Kontinuální sociální práce se orientuje na poskytování takové pomoci a sociální péče, která činí klienta schopným řešit svoji sociální situaci odpovědnějším, vyzrálejšíím způsobem se zvyšující se mírou samostatnosti.“²⁰

Kontinuální sociální péče usnadňuje návrat jedince do společnosti. Napomáhá pochopení příčin konfliktu. Minimalizuje recidivu. „Kontinuální sociální péče posiluje motivaci a volní úsilí klienta integrovat se do společnosti.“²¹

V kontinuální sociální péči lze u pachatelů trestných činů rozlišit:

- a) penitenciární sociální péči, kterou vykonávají sociální pracovníci
Vězeňské služby
- b) ranou pomoc a následnou postpenitenciární péči, která je vykonávána
sociálními kurátory

²⁰ ČERNÍKOVÁ Vratislava, Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci). str. 154. Praha:2005. Policejní Akademie České republiky. ISBN 80-7251-207-2.

²¹ ČERNÍKOVÁ Vratislava, Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci). str. 155. Praha:2005. Policejní Akademie České republiky. ISBN 80-7251-207-2.

Pomoc kurátora je poskytována na základě zájmu klienta. Pracuje se s klienty, kteří mají nad sebou náhled, uvědomují si svoje problémy a mají snahu je změnit.

6.2 Postpenitenciární péče

„Pomoc a péče poskytovaná lidem po návratu z vězení do života na svobodě a později i po výkonu i jiné sankce je označována jako postpenitenciární péče.“²²

Vznik postpenitenciární péče a její potřebnost nejčastěji vyplývá z důvodů:

(Podle Černíkové V., 2005)

- 1) kdy cíle penitenciárního procesu nebyly dosaženy a jedinec potřebuje odbornou péči k integraci do společnosti
- 2) prvních dnů po propuštění, kdy jedinec obnovuje sociální dovednosti, získává zkušenosti a postupně se integruje do společnosti
- 3) kdy nejčastější recidiva nastává během prvního roku
- 4) prožívání krize prvních dnů na svobodě
- 5) vzniku problémů s obnovením partnerských vztahů
- 6) obnovení rodičovské role a další

Černíková V. (2005) charakterizuje postpenitenciární péči jako určitou nabídku sociální služby, která představuje následnou prevenci, tj. prevenci recidivy trestné činnosti. Postpenitenciární péče se podílí na dosažení sociální reintegrace odsouzeného po propuštění z výkonu trestu a za tímto účelem se rozvíjí spolupráce se státními institucemi, společenskými a církevními organizacemi, které vytvářejí předpoklady pro integraci jedince do společnosti.

Autorka dále uvádí, že v rámci působnosti postpenitenciární péče se poskytuje pomoc při hledání zaměstnání, pomoc při zprostředkování ubytování, poskytuje se finanční podpora, sociálně výchovné a poradenské působení, pomoc při začleňování do sociálního prostředí.

²² ČERNÍKOVÁ Vratislava, Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci). str. 149. Praha:2005. Policejní Akademie České republiky. ISBN 80-7251-207-2.

6.3 Rozhovor se sociálním kurátorem

Když jsem si stanovila cíle mé bakalářské práce, chtěla jsem zde uvést rozhovor se sociálním kurátorem. Hned jsem věděla, s kterým kurátorem bych rozhovor ráda uskutečnila. Vybrala jsem si pana Pavla Pěnkavu, u kterého jsem se také rozhodla vykonávat druhý běh své praxe. S prosbou o rozhovor jsem se na pana Pěnkavu obrátila. Rozhovor se uskutečnil na Oddělení sociální prevence, ÚMČ Prahy 1, kdy já jsem kladla otázky a jeho odpovědi jsem si ihned zapisovala do počítače.

Cílem rozhovoru bylo upřesnit jak probíhá postpenitenciární péče a postupné začleňování klientů do společnosti s podporou kurátorů a jakou úlohu má sociální kurátor v kontinuální péči.

1. Jaký máte názor na efektivitu resocializace a programu zacházení ve vězení?

Domnívám se, že od roku 1999 se přístup vězeňské služby z celkového pohledu na resocializaci ve VTOS změnil k lepšímu. Ovšem nedokáži posoudit nakolik je celý systém života schopný a přínosný v otázkách resocializace. Rovněž je důležité říct, že se mění přístup věznic od věznic.

2. Jakou úlohu kurátora máte v kontinuální sociální péči?

Význam kontinuální sociální práce je především v ucelené a dlouhodobé spolupráci s osobou proti které je vedené trestní řízení. Pokud se o klientovi dozvím včas, tzn. že mě kontaktuje on nebo orgány činné v trestním řízení v momentě zahájení TŘ, je velká pravděpodobnost, že můžeme předejít řadě hrozeb, které jinak mohou způsobit spirálovitý efekt nežádoucích problémů, které vyústí v krajně nepříznivou sociální situaci. Z mého pohledu jsou důležité informace o oblastech klientova života, kde je důležité okamžitě nebo postupně intervenovat tak, aby se zabránilo jakýmkoliv problémům, které by posléze celkově zhoršovaly situaci klienta.

3. Jakou postpenitenciární péči můžete nabídnout jako kurátor pro městskou část Prahy 1?

Postpenitenciární péče je především proces po výstupu z vězeňského zařízení. Pro úspěšnou PP je důležité, aby příprava na po výstupní období byla počata ze strany sociálních kurátorů už během VTOS. PP bych rozdělil na dvě části:

- 1) poradenskou - zastupování, doprovázení a zprostředkování
- 2) terapeutickou – aplikování individuální nebo skupinové socioterapie

PP není striktně definována a ani její délka není daná. Je důležité průběžně vyhodnocovat průběh a na základě klientovi situace, schopností a praktických možností stanovit, kdy PP splnila svůj účel. Ovšem počítat i s variantou předčasné ukončení spolupráce ze strany klienta.

4. Jaké jsou dle Vašeho názoru slabé a silné stránky postpenitenciární péče?

Slabé stránky PP:

- Komunikace mezi odsouzeným, vězeňským personálem a sociálním kurátorem ne vždy funguje pružně a operativně.
- Nedostatečné možnosti nabídky následných služeb, příležitosti k zaměstnání nebo trvalého bydlení pro klienty se kterými spolupracujeme.
- Nepříznivý stav veřejného mínění vůči osobám proti kterým je nebo bylo vedeno trestní řízení.

Silné stránky PP:

- Možnost preventivně předcházet eskalaci problémů v náročné životní situaci klienta.
- Předcházení recidivě.
- Naděje na úspěšnou resocializaci.

5. Vzpomínáte na výjimečný případ, kdy se Vám úspěšně podařilo začlenit klienta do společnosti?

Ano. Dalo by se říci, že se jedná o ideální případ dobré praxe, ovšem nutno dodat, že se jedná o nepatrné procento ve srovnání s ostatními kazuistikami. Klient, který byl odsouzen za trestný čin, který spáchal v době trvání

předešlého podmíněného odsouzení se prostřednictvím svých rodičů na nás obrátil s žádostí o pomoc. Díky rychlým informacím o situaci a závazcích klienta jsem postupně zařizoval dlužné pohledávky ze strany bankovní instituce, vyjednal další spolupráci s PMS na odpracování obecně prospěšných prací, zajištění soukromého majetku proti znehodnocení atd. Dále jsem s klientem byl pravidelně v kontaktu a to jak v písemném, tak osobním. Po domluvě jsem se připojil ke klientovi žádost o podmíněčné propuštění, kterou soud kladně projednal a klient byl propuštěn z VTOS. Po výstupu jsme s klientem sháněli zaměstnání, zajistili vyřízení důležitých záležitostí atd. V současné době je klient zaměstnán na trvalý pracovní poměr, vykonává obecně prospěšné práce a je se mnou v pravidelném kontaktu.

Děkuji za rozhovor.

Komentář

Domnívám se, že cíl, který jsem si před rozhovorem stanovila, jsem splnila. Sociálního kurátora Pavla Pěnkavu jsem si vybrala, nejen proto, že se již léta věnuje práci s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody, ale především proto, že přijímá klienty bez ohledu jací jsou. S elánem jim věnuje čas, podporuje je a i přesto, že někteří klienti zklamali jeho důvěru, znovu jim dává šanci. Velice si pana Pěnkavy vážím a považuji ho za svůj vzor.

7. Kazuistiky

V této části uvedu kazuistiky dvou klientů, s kterými jsem se seznámila na Oddělení sociální prevence ÚMČ Praha 1, kde jsem vykonávala praxi u zmiňovaného sociálního kurátora. Klienty zde nazývám jinými jmény, osobní údaje jsou pozměněny. Je to z důvodů utajení osobních informací, které jsem povinna dodržovat.

1. kazuistika

Pavel se se mnou přišel sám seznámit. Byl velice hovorný, působil na mě spokojeným dojmem. Seznámil mě se svojí přítelkyní. Doplňující informace o Pavlovi jsem získala od sociálního kurátora a ze studia spisu.

Osobní údaje:

Jméno a příjmení: Pavel Rubek
Datum narození: 11.2.1977
Pohlaví: muž
St. občanství: české

Jmenovaný pochází ze spořádané rodiny. Matka Ludmila, věk 50 let, je vdaná. Dokončila VŠ ekonomickou v Praze. Nyní pracuje jako účetní firmy Lutex již 25 let. Otec Josef, 52 let, vystudoval VŠ ekonomickou v Praze, kde se seznámil se svojí ženou. Pracuje jako realitní makléř. Pavel má jednoho mladšího sourozence Jirku. Jirkovi je 27 let, dálkově dokončuje Pedagogickou fakultu oboru Pedagogika volného času v Praze. Z rodiny nebyl nikdo soudně trestán. Pavel rodinné soužití hodnotí jako dobré s volnějším výchovou. S rodiči i s bratrem si vždy dobře rozuměl. Rodiče však velice zklamal tím, že spáchal trestný čin.

Na základní škole měl průměrný prospěch. Poté se rozhodl pro střední odborné učiliště oboru kuchař, číšník. Po vyučení nastoupil do hospody, kde si na něm údajně zaměstnavatel vyléval zlost. Po půl roce dal výpověď. Vystřídal ještě několik zaměstnání v jeho oboru.

Jeho zdravotní stav je dobrý. Je svobodný. Před nástupem výkonu trestu žil u rodičů, pracoval jako pomocný dělník Karmabetonu Praha. Zde byl hodnocen jako dobrý pracovník, který měl zájem o práci. Pracovní poměr mu trval i během výkonu trestu (měl přislíbeno zaměstnavatelem, že se může vrátit zpět do zaměstnání).

Poté, co nastoupil do výkonu trestu rodiče udržovali s Pavlem pouze písemný styk, který časem kvůli neshodám skončil (strýček, který zemřel odkázal Pavlovi a Jirkovi byt a rodiče nutili Pavla, aby se bytu vzdal ve prospěch bratra). Pavel se pokoušel před propuštěním z výkonu trestu rodiče kontaktovat, ale marně.

Pavel byl ve výkonu trestu za loupež – spolu s kamarádem zastavil a oslovil staršího muže, udeřil jej a ukradl peněženku. Uvádí, že byl pod vlivem alkoholu a peníze potřeboval na zaplacení dluhu. Do výkonu trestu nastoupil sám, byl zde dva roky, zde spolupracoval se sociální pracovníci a sociálním kurátorem. Spolupráce s ním však byla velice obtížná, nejevil o nic zájem (nic ho nebavilo). Při skupinové terapii byl účinný vůči druhým odsouzeným.

Písemný styk s rodiči ve výkonu trestu udržoval, ale nikdy ho nenavštívili. Po pracovní stránce byl hodnocen jako odsouzený, který určené úkoly provedl dobře. Osobní věci si však neudržoval v pořádku, na hygienu, upravenost nedbal. V kolektivu odsouzených vyhledával spíše spory. Jeho chování bylo zpočátku neukázněné, dopouštěl se krádeží ostatních věcí spoluvězněných. Pro tento hrubý přestupek byl jedenkrát kázeňsky potrestán. V kolektivu odsouzených pro své negativní povahové vlastnosti oblíben nebyl. Při přednáškách a besedách, které se konají pro odsouzené, se do diskuzí nezapojoval.

Uvádí, že výkon trestu byl pro něj to nejhorší, co mohl zažít. Ve vězení se setkal se šikanou od „silnějších“ spoluvězňů, zároveň však šikanoval „slabší“ spoluvězně. Na otázku proč se podílel na šikaně, nedokáže odpovědět.

Popis konkrétního postupu resocializačního programu v rámci případové práce

V měsíci srpnu roku 2008 měl klient výstup z VTOS věznice Vlnáře. Vzhledem k tomu, že sociální kurátor s klientem udržoval písemný kontakt během trestu, byl informován o posloupnosti následných kroků, které by měl podniknout v povýstupním období. Vzhledem k tomu, že byl propuštěný ve čtvrtek (neúřední den) bylo dohodnuto mezi sociálním kurátorem a sociální pracovníci věznice, že klient dostane částku 150,- Kč, která bude obsahovat zdroj úhrady jízdenky, diety a úhradu jedné noci v azylovém zařízení OS Naděje na Praze 3. V pátek po domluvě navštívil sociálního kurátora na detašovaném pracovišti ÚMČ Praha 1, Oddělení sociální prevence. Sociální kurátor klienta seznámil s bezprostřední nabídkou sociálních služeb. S klientem seznámil sociální řízení, aby mohl získat 1000,-Kč, což je částku, která přesahuje dobu nezbytně nutnou zpravidla než získá první sociální dávky, nebo výplatu mzdy za odměněnou práci. Dále se telefonicky spojil s ubytovnou pro osoby bez přístřeší, které provozuje centrum sociálních služeb a prevence Praha, kde klientovi vyřídil ubytování. V pondělí se klient dostavil k sociálnímu kurátorovi, aby se dozvěděl jaké podmínky musí splnit pro zaregistrování na úřadu práce, protože zaměstnavatel Karmabetonu Praha klienta po telefonickém rozhovoru se sociálním kurátorem přislíbil vzetí do pracovního poměru, ale až od 1.1. 2009.

Mezitím se Pavel snažil o ústní kontakt se svými rodiči, ale protože se během písemného kontaktu ve výkonu trestu se svými rodiči pohádal, odmítali s ním jakýkoliv kontakt. Sociální kurátor se pokusil rodiče kontaktovat a vzniklou situaci řešit.

V září Pavel poznal Renatu, se kterou se seznámil na Oddělení sociální prevence ÚMČ Prahy 1, když navštívil sociálního kurátora. Pavel se do Renaty zamiloval a začali spolu „chodit“. Našli si podnájem. Z počátku jim to vyhovovalo, ale později to na ně bylo příliš drahé, tak museli hledat jiné řešení. Odešli na ubytovnu do Mělníka (zde má Renata trvalé bydliště). Renata v té době prodělala samovolný potrat, aniž by věděla, že je těhotná. Pro oba to byla

nelehká situace. Vrátili se zpět do Prahy, protože Pavel měl nastoupit zpět do původního zaměstnání před výkonem trestu odnětí svobody.

Od ledna 2009 Pavel nastoupil do zaměstnání na hlavní pracovní poměr u stavební firmy Karmabeton, kde má výdělek 18 500 Kč,- díky této vysoké částce si spolu s Renatou našli podnájem (garsonku) za 8500,-Kč včetně poplatků. Sociální kurátor pomohl klientovi se zřízením bankovní účtu a v rámci individuální socioterapie pracuje na získání dovedností při hospodaření s finančními prostředky.

Pavel je v pravidelném kontaktu se sociálním kurátorem a průběžně řeší vzniklé problémy jako například vyřízení duplikátu zápočtového listu, dluh na poplatku za odpady, pokutu za jízdu bez platné jízdenky MHD atd. Rychlé řešení problémů, před které je klient postaven mu pomáhá při stabilizaci jeho po výstupní situace. Jak uvedl při jedné z návštěv sociální kurátor, jeho budoucnost je závislá na udržení si zaměstnání a slušného bydlení.

Pro sociálního kurátora je důležitý kontakt s Pavlem, který je stále pravidelný. Díky vzájemné spolupráci se daří Pavlovi překonat překážky, které by jinak měly spíše nejasný výsledek.

Pavel se s Renatou rozhodli, že se pokusí časem o dítě. Nadále žijí v garsonce. Pavel uvádí, že nebýt pomoci sociálního kurátora a najetí své životní lásky, neměl by odvahu sejít se se svojí rodinou a nejspíš by skončil na ulici. Loupež hodnotí jako naprostý zkrat, který způsobil alkohol. Tvrdí, že od té doby nepije tvrdý alkohol, jen čas od času si dá pivo. Do věznice se v žádném případě nechce vrátit.

2. kazuistika

S tímto klientem mi sociální kurátor doporučil sepsat kazuistiku. Jedná se o klienta, který je podruhé rozvedený, v minulosti nebyl soudně trestán. Působí spíše tiše a nenápadně.

Osobní údaje:

Jméno a příjmení: Miroslav

Datum narození: 1967

Pohlaví: muž

St. občanství: české

Matka narozena 1940 v Brně, vyučena prodavačkou, prostřídala mnohá zaměstnání. V posledních letech pracovala v místní prodejně jako pokladní. Manželství s otcem trvalo dvacet pět let. Po pětadvaceti letech se se svým mužem rozvedla. Provdala se opět v roce 1985. Se svým druhým mužem žila šestnáct let. Začala však mít problémy s nízkým tlakem, omdlévala, brala spoustu léků. Nakonec se ukázalo, že má rakovinu, v rozšířeném stádiu, na kterou podlehla před šesti lety. Otec narozen 1930 v Brně, vyučen truhlářem. Manželka se s ním rozvedla z důvodu závislosti na alkoholu. Po rozvodu vystřídal několik partnerek, nikdy se však již neoženil. Propadl alkoholismu. Zdravotní stav otce vzhledem k alkoholismu byl špatný. Zemřel na cirhózu jater před dvanácti lety. Kromě Miroslava měli rodiče ještě starší dceru Kláru. Klára se narodila v roce 1960, porod proběhl bez komplikací, pracuje v restauraci jako servírka, vyučila se kuchařkou, v roce 1994 dokončila středoškolské vzdělání. Má dvě děti Lucii a Pavla, s bratrem se moc nestýká, protože se svým mužem žije v Plzni. Její zdravotní stav je dobrý.

Miroslav se sestrou vyrostli ve společné domácnosti svých rodičů. Jeho porod byl komplikovaný. Miroslav se narodil císařským řezem. Rodina byla sociálně slabší. Přiznává, že dětství nebylo příliš šťastné. Hračky dostával od sestry nebo příbuzných, stejně jako oblečení. Dospívání bylo pro něho kritické, pohled na otce, který propadal alkoholu mu moc pozitivních příspěvků do života nevnesl. V dospělosti sám přiznává, že smutek začal utápět v alkoholu. Navíc začal kouřit.

Vyučil se elektrikářem. Svou první ženu Evu poznal v 18ti letech na diskotéce. Po roce známosti s ní uzavřel manželství, ale protože nemohla otěhotnět, Miroslav se s ní po osmy letech rozvedl. Několik let žil sám. Ve

třiceti dvou letech se opět oženil s Danou. Miroslav uvádí, že důvodem sňatku bylo její těhotenství. Po narození syna Petra bylo zpočátku manželství šťastné, ale postupem času, začaly narůstat problémy. Miroslav vystřídal mnohá zaměstnání, často však byl nezaměstnán, začal být nervózní, agresivní. Jeho žena se o celou domácnost včetně financí starala sama a tím docházelo k hádkám. Miroslav začal být vůči rodině zcela pasivní. Jeho žena tedy podala návrh na rozvod.

Miroslav se se svou ženou dohodl na výši výživného. Dohodu však nedodržel, proto bývalá žena podala návrh na soud. Obvodní soud pro Prahu 1 vydal rozhodnutí, kde pan Miroslav byl uznán vinným za zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku.

Za tento trestný čin byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců.

Pan Miroslav se po rozvodu manželství ocitl bez možnosti bydlení, protože byt manželka získala za svobodna od jejich rodičů. Nejprve zkoušel bydlet po známých a na dobu tří měsíců se mu povedlo získat podnájem za 6000,- měsíčně v garsonce na Jižním městě. Podnájemní vztah skončil po ztrátě zaměstnání u Dopravního podniku Praha, kde pracoval jako režimový údržbář. Důvod ukončení pracovního poměru bylo nepřiměřené chování při plnění úkolů, kdy se pan Miroslav dle jeho tvrzení bránil fyzickému napadení jeho kolegy. Zavinění nadřízený svedl na pana Miroslava, protože byl v podnapilém stavu. Při řešení navíc verbálně napadl i mistra směny.

Pan Miroslav se zaregistroval na Úřadu práce v Praze, ale po čtrnácti dnech se bez omluvy nedostavil na kontrolu, kde měl dostat rozhodnutí o přiznání podpory v nezaměstnanosti a nabídku pracovních míst. Po této nesplněné podmínce byl sankčně vyřazen a skončil zcela bez příjmů. Nejprve se snažil získat zaměstnání na vlastní pěst, ale to se mu nedařilo, tak se nechal

zaměstnat „na černo“ a pracoval u stavební firmy s ruským majitelem. Po dvou měsících nevyplácené mzdy se rozhodl odejít. Přitom se ještě stačil „poprat“.

Od té doby začal navštěvovat charitativní zařízení a neřešil narůstající dluh na výživném. Zhruba po šesti měsících byl obviněn za výše uvedený trestný čin. Organizace, která poskytovala klientovi pobytové sociální služby doporučila pana Miroslava k sociálnímu kurátorovi.

Sociálního kurátora navštívil v době zahájení trestního řízení. Společně kontaktovali OSPOD místně příslušného městského úřadu a pokusili se společně řešit vzniklou situaci prostřednictvím uznání dluhu, příslibem klientova plnění a spoluprací se sociálním kurátorem. Soud tyto aktivity klienta zohlednil při rozhodnutí o výši a formě trestu.

Pan Miroslav pravidelně navštěvoval sociálního kurátora se kterým řešil záležitosti ohledně ubytování, osobních dokladů a komunikaci mezi ním a bývalou manželkou. Dále začal spolupracovat s Job klubem na Praze 3, který mu pomáhal s hledáním zaměstnání. V současné době pan Miroslav je zaměstnán jako údržbář v objektu soukromé firmy, která mu nabídla ubytování v jejich ubytovně pro zaměstnance. Pravidelně začal platit výživné a zároveň splátky na dlužné pohledávce.

Tento případ je zajímavý z pohledu efektivního řešení prostřednictvím sociálního kurátora a Job klubu, kteří vyvinuli v rámci vzájemné spolupráce velký tlak na klienta, který díky tomu relativně rychle řešil svoji obtížnou situaci, která vyústila v relativně úspěšné řešení.

Pan Miroslav sociálního kurátora v pravidelných měsíčních intervalech navštěvuje a v poslední době spíše sděluje své zážitky, zkušenosti a starosti, které se v jeho životě odehrávají. Sociální kurátor získal klientovu velkou důvěru a může na klienta efektivně působit.

Vztahy s manželkou se normalizovaly poté, co klient pravidelně hradil výživné. Při předposlední návštěvě sociálního kurátora, které jsem se zúčastnila pan Miroslav oznámil, že si našel přítelkyni.

Komentář

Uvedené kazuistiky mají několik společných rysů, klienti především mají zájem znovu se začlenit do společnosti, spolupracují se sociálním kurátorem a jsou vděční za příležitosti, kterých se jim dostalo.

8. Shrnutí poznatků z praxe

Výkon své praxe jsem měla rozdělenou na dvě části. Prvních 150 hodin jsem vykonávala ve VDP na Generálním ředitelství Vězeňské služby České republiky a druhých 150 hodin jsem vykonávala na praxi u sociálního kurátora na Oddělení sociální prevence ÚMČ Praha 1.

Ve VDP jsem vykonávala praxi sedm týdnů. Má mentorka paní Renata Balcarová mi umožnila a zařídila vykonat 3týdenní praxi ve Vazební věznici Ruzyně.

První týden jsem ve Vazební věznici Ruzyně nastoupila k sociální pracovníci, která netušila (stejně jako ostatní pracovníci), že zde budu vykonávat praxi. Byla z mého příchodu očividně v šoku avšak vlídně se mě ujala. Vše mi vysvětlila, na cokoliv jsem se zeptala, odpověděla. Účastnila jsem se zasedání komise, kde se projednával postup s vězni (do jaké věznice budou zařazeni). Po ukončení zasedání mi speciální pedagožka vysvětlila postup programu zacházení.

Se speciální pedagožkou, která má na starost oddělení trvale pracovní nezařaditelní (TPN) jsem se účastnila náslechu s odsouzenými. Bylo mi umožněno nahlédnout do spisů. Prostudovala jsem si dokumentaci. Navštívila jsem psychologa, který mi vysvětlil, jak probíhá nástupní pohovor s odsouzeným. Bohužel mi nebylo umožněno účastnit se náslechu s odsouzeným. Měla jsem však možnost nahlédnout do testu inteligence, kterému jsou odsouzení podrobeni. Mohla jsem nahlédnout do komplexní zprávy o odsouzeném, kam psycholog sepisuje posudek.

První týden na praxi ve Vazební věznici Ruzyně byl pro mě opravdu náročný. Zaměstnanci si mě přehazovali, jak jen to šlo. Dokonce jedna sociální pracovníce, která se mě měla v prvním týdnu ujmout na jeden den, si na ten den vzala dovolenou a v dalším týdnu si pro mě na „bránu“ nepřišla vůbec a druhý den nahlásila na sebe nesprávný kontakt, takže se jí „z brány“ nemohli dovolat a musel se mě ujmout někdo jiný z pracovníků.

V dalším týdnu to již vypadalo jinak. Bylo nahlášeno kdo, kdy se mě ujme, dokonce se o mě i přetahovali. Pracovníci mi začali důvěřovat. Bylo mi umožněno vypracovat zprávu o odsouzeném podle dotazníku (který odsouzený sepsal) a na základě informací z vězeňského informačního systému (VIS).

Účastnila jsem se náslechu sociální pracovnice s odsouzenými. Seznámila jsem se s vychovateli, kteří mi sdělili náplň svojí práce. S jedním z vychovatelů jsem se účastnila programu zacházení – vzdělávací aktivity. Speciální pedagožka mi umožnila, abych si zkusila sestavit na odsouzeného program zacházení, včetně cíle programu a přiřazením aktivit. Prošla jsem odděleními věznice. Se speciálním pedagogem, jsem se účastnila rozhovoru s odsouzeným. Četla jsem spisy, dokumentaci. Vedla jsem rozhovor s odsouzeným. V druhém týdnu jsem cítila, že celkový pohled na mě se ze strany pracovníků zlepšil. Dokonce mi jeden speciální pedagog sdělil, že by „chtěl, abych zde pracovala“. Zeptala jsem se proč si myslí, že právě já bych zde měla pracovat, když mě viděl pouze dvakrát. Odpověděl „to se pozná, je vidět, že Vás tato práce zajímá“. Nesmírně mě to potěšilo, ani nedokážu popsat svoji radost.

Ve Vazební věznici Ruzyně jsem měla také možnost být na týden u kaplana Mgr. Daniela Pfanna. Seznámil mě s vězněm, s kterým jsem měla vést rozhovor, kaplan zde byl jen pozorovatelem. Ze začátku jsem byla v šoku, protože jsem nebyla předem na rozhovor připravená. Byla jsem informovaná, že se rozhovor bude konat, ale domnívala jsem se, že ho povede kaplan s odsouzeným a já budu nejprve pozorovatel a pak se do rozhovoru zapojím. Odsouzený byl také zprvu zaskočen. Věděl o mé přítomnosti, ale jak mi sdělil nepředpokládal, že budu vypadat „tahle“. Po chvílích rozpaků se rozhovor začal dobře vyvíjet. Kaplan mi také zařídil prohlídku speciálních cel (samovazby). Doprovod nám dělal dozorce, který nám vyprávěl příhody s odsouzenými. Pan Pfann mě bral na všechny rozhovory, které s odsouzenými vedl.

Po ukončení praxe ve Vazební věznici Ruzyně, jsem byla u mé mentorky Renaty Balcarové ve VDP. Paní Balcarová se mi po celou dobu praxe plně věnovala a spolu s ní i Mgr. Bohdan Pivoňka. Poskytovali mi potřebné materiály k vypracování své práce. Pokud jsem něčemu nerozuměla, všechno mi vysvětlili. Pokaždé si na mě našli čas.

Když se konal sraz VDP, kterého jsem se již jednou zúčastnila, očekávala jsem, jak bude probíhat toto setkání nyní. Z první účasti jsem byla nadšená. Měla jsem dojem, že zúčastněné kaplany znám již delší dobu, i když jsem je viděla prvně v životě. Z další porady kaplanů jsem opět byla nadšená. Protože se

projednávala práce kaplanů s odsouzenými, velmi mi pomohlo, že jsem předtím vykonávala praxi ve VV Ruzyně, získala jsem tím informace, které byly projednávány na poradě kaplanů a díky tomu jsem tak mohla souhlasit nebo nesouhlasit s projednáváním konkrétních případů.

Byla jsem také přítomna na přijímání nových členů VDP, kde se domlouvaly pravidla, jak jednat s odsouzenými. Promítalo se video o dvou věznicích v zahraničí s dvěma přístupy: 1. věznice s „tvrdým“ přístupem a 2. věznice s „lidským“ přístupem. Byla jsem ráda za tuto ukázkou, neboť jenom z vyprávění si člověk nedokáže představit ohromný rozdíl při zacházení s odsouzenými.

Díky paní Balcarové jsem mohla vykonat praxi ve VV Ruzyně, (což mi velmi usnadnilo sepsání mé bakalářské práce), získala jsem mnoho informací a zážitků.

Druhý běh praxe (150 hodin) probíhal jak jsem se již zmínila u sociálního kurátora Pavla Pěnkavy na Oddělení sociální prevence UMČ Prahy 1.

Cílem mé praxe byla přímá spolupráce s pracovníky organizace, s klienty a spolupráce s institucemi. Když jsem nastoupila na tuto praxi, klienti mi zpočátku nevěnovali pozornost, ale po týdnu se na mě sami začali obracet s prosbami. Dokonce byli přesvědčeni, že zde budu pracovat jako náhradnice za sociální kurátorku, která nastoupila na mateřskou.

Na praxi jsem vedla rozhovory jak se sociálními kurátory a sociálním pracovníkem, tak rozhovory s klienty. Rozhovory s klienty ve většině případů probíhali tak, že mě klienti sami oslovili a začali si se mnou povídat. Jejich nejčastější navázání kontaktu probíhalo otázkami: Jak se máte? Vy tady už pracujete? Budete tady pracovat?

Během praxe mi bylo umožněno sepsání kazuistik s klienty. Při sepsování kazuistik jsem vycházela z rozhovorů s klienty, se sociálním kurátorem a z prostudovaných spisů. Dané kazuistiky uvádím ve své práci v páté kapitole s názvem kazuistiky.

Také jsem doprovázela klienta na úřad ohledně vyřízení občanského průkazu. Během cesty jsem s klientem vedla rozhovor. Dozvěděla jsem se, že pochází z mého rodného města. Když jsem se vrátili zpět na Oddělení sociální

prevence Úřadu městské části Prahy 1, sociální kurátor se mě zeptal, zda-li se mnou klient komunikoval, odpověděla jsem ano. Hned na to jsem se dozvěděla, že tento klient moc nekomunikuje s nikým, a že jsem udělala sociálnímu kurátorovi radost, že jsem klienta „rozmluvila“.

Sociálního kurátora Pavla Pěnkavu jsem poprosila o rozhovor. Cílem tohoto rozhovoru bylo zjistit, jak probíhá postpenitenciární péče a postupné začleňování klientů do společnosti s podporou kurátorů. Tento rozhovor jsem uvedla ve své bakalářské práci v kapitole 6.3.

Během praxe jsem také pracovala s databází klientů. Vyhledávala jsem na internetu bydlení s klienty. Vyřizovala jsem administrativu se sociálním kurátorem. Byla jsem přítomna na násleších klientů se sociálním kurátorem.

Na tomto oddělení jsem byla již po čtvrté na praxi. Pokaždé jsem na sobě shlédla jak „stoupám po schodech výše“. Poprvé na této praxi jsem nevěděla, jak navázat kontakt s klientem. Podruhé pro mě navázání kontaktu s klientem nebyl již takový problém. Při dalších účastí na této praxi jsem již komunikovala se třemi i více klienty najednou.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat resocializační proces od rozsudku po začlenění do společnosti. S první kapitolou jsem měla značné obtíže. Především jsem nenacházela literaturu na téma resocializace, musela jsem tedy čerpat převážně ze slovníků.

Ve své práci jsem se snažila popsat účel a hlavní zásady trestu, zhodnotila jsem nový trestní zákoník. Pokusila jsem se popsat alternativní tresty, jejich druhy, dále trest odnětí svobody a porovnat tyto tresty.

Uvedla jsem dopady spojené s výkonem trestu odnětí svobody, kde jsem popsala prizonizaci, druhý život odsouzených a psychosociální problémy spojené s uvězněním.

Dále jsem popsala program zacházení, jeho realizaci a členění. Velice mě pomohlo, že jsem část praxe mohla vykonat ve Vazební věznici Ruzyně, neboť zde se mi dostalo praktické ukázky, sledovala jsem postup a přístup zaměstnanců k odsouzeným. Měla jsem možnost být v kontaktu se sociálními pracovníky, speciálními pedagogy, kaplanem, vychovateli a v neposlední řadě s psychology. U všech jsem viděla lidský přístup k odsouzeným. Musím říct, že jsem v této věznici mohla shlédnout výborný tým pracovníků, který se pokouší o úspěšnou resocializaci odsouzených.

Pokusila jsem se také popsat, jak u osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody probíhá postpenitenciární péče a postupné začleňování do společnosti s podporou kurátorů. Na zmiňované praxi u sociálního kurátora jsem mohla sledovat nekonečnou trpělivost pracovníků s klienty. Překvapilo mě, že jen malé procento těchto klientů, chce spolupracovat.

Domnívám se, že cíle, které jsem si před psaním bakalářské práce stanovila, jsem splnila. Bohužel jsem si uvědomila díky praxím, které jsem vykonala, že sice je například jasně v zákoně vymezený program zacházení, ale ne všichni odsouzení mohou být zaměstnáni, ne všichni chtějí spolupracovat na programu zacházení a jen snaha pracovníků věznice nebo sociálních kurátorů nestačí.

Pro odsouzeného při pobytu ve věznici dochází ke ztrátě soukromí, které je především způsobené přeplněností věznic. Jedinec ztrácí rodinu a další sociální kontakty a vztahy. Ztrácí zaměstnání, pracovní návyky a dovednosti.

Dochází ke ztrátě uspokojování základních lidských potřeb, které jsou pro člověka tolik nezbytné. A izolace způsobená uvězněním ohrožuje možnost opětovné integraci do společnosti.

Ani sama společnost není ochotna poskytnout finanční prostředky do vězeňství, není připravena přijmout osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Jen málokdy propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody získá od společnosti druhou šanci. Má problémy s hledáním zaměstnání, s bydlením (pokud se nemá kam vrátit), postrádá rodinné zázemí. Tyto faktory velice ovlivňují jednání propuštěného z VTOS, proto ve většině případů dochází k recidivě. Otázkou tedy zůstává jak předcházet těmto faktorům? Jak dlouho bude trvat, než společnost přehodnotí postoj na osoby propuštěné z VTOS a kdy dá propuštěnému šanci? Vždyť přeci každý by ji měl dostat.

Seznam použité literatury:

BAJCURA L., Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody. Praha: Grada, 1999. ISBN 80 7169-555-6.

BLATNÍKOVÁ Š., Psychologické aspekty uvěznění. Psychologie dnes, 2004, roč. 16, č. 9, s. 18-20. ISSN 1212-6907.

ČERNÍKOVÁ V., Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci). Praha: Policejní Akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-207-2.

ČERNÍKOVÁ V., MAKARIUSOVÁ V., Úvod do penologie. Sociálně-právní institut, spol. s.r.o. Most. Praha: 1997.

FISCHER S., ŠKODA J., Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

GIDDENS A., Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HÁLA J., Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P. Jak mluví čeští vězni. Místo a úloha vězeňského argotu. Samostatná příloha časopisu České vězeňství, 2002, roč. 10, číslo 4. ISBN 80-238-9463-3.

HARTL P., HARTLOVÁ H., Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAVLÍK R., Úvod do sociologie. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0381-0.

HENDRYCH D. a kol., Právní slovník. Praha: C.H.Beck, 2001. ISBN 80-7179-360-4.

HYKL J., Vězení není pomsta. České vězeňství, 2008, č.4, s. 21-22. ISSN 1213-9297.

INDRA V., Výstupní oddělení věznice – vstupní brána do nového života. České vězeňství, 2007, roč. 15. č 2. s. 23. ISSN 1213-9297.

JANDOUREK J., Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JIRKŮ M., MACKŮ R. Zacházení s odsouzenými s nařízenou ochrannou ústavní léčbou sexuologickou. České vězeňství, 2008, č 3. s. 15-16 a 20-22. ISSN 1213-9297.

KAPR J. a kol., Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-03-6.

KARABEC Z., a kol., Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. ISBN 80-7338-006-4.

KELLER J., Úvod do sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, ISBN 80-86429-39-3.

MAŘÍKOVÁ H., PETRUSEK M., VODÁKOVÁ A. a kol., Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum 1996. ISBN 80-7184-310-5, ISBN 80-7184-311-3, ISBN 80-7184-164-1.

MATOUŠEK O., Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-549-0.

MONTOUSSÉ M., RENOUARD G., Přehled sociologie. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

MUNKOVÁ G., Sociální deviace. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0279-2.

NETÍK K., NETÍKOVÁ D., Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky. Praha: Karolinum. 2004. ISBN 80-7066-518-1.

ŘEZÁČ J., Sociální psychologie. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

SOCHŮREK J., Kapitoly z penologie. III. díl, Negativní jevy ve vězení. Liberec: Technická univerzita Liberec, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.

Vnitřní řád Vazební věznice pro odsouzené. Muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou. Ženy zařazené k výkonu trestu do věznice s dohledem a dozorem. Vazební věznice Praha - Ruzyně 2008.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Z č. 40/2009 Sb., trestní zákon

Z č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Z č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

www.spj.cz/opp/tresty/frm_tresty.html. dne 20.dubna 2010